CENTENARUL ROMÂNIEI MARI
FAMILIA RAȚIU CU FAMILIILE ÎNRUDITE ȘI UNIRILE ROMÂNILOR ÎNCUNUNATE APOTEOTIC CU MAREA UNIRE DIN 1 DECEMBRIE 1918 DE LA ALBA IULIA

ȘI NOI AM FOST LA ALBA IULIA!!!

Cred cu toată puterea că nu trebuie să uităm niciodată faptele predecesorilor, să le onorăm memoria, **că trebuie** să-i pomenim, să-i facem cunoscuți, scriind mult și frumos despre ei, în așa fel încât contemporanii și urmașii noștri să știe cine au fost, ce-au făcut, cine sunt românii, de unde se trag, unde le este locul în lume și mai ales către ce viitor se îndreaptă.

Acum, când suntem țară membră a Uniunii Europene, când suntem cetățeni europeni și vorbim cu lejeritate despre globalizare[1,2] (fenomenul globalizării ne domină, din păcate uneori dureros, viața tuturor, tot mai mult și mai presant), deși noi încă n-am terminat europenizarea, ne facem că uităm sau ne ferim din ce în ce mai mult să proiectăm locul, rolul limbii și istoriei noastre în cadrul uniunii dar și pe plan internațional mai larg, de parcă disoluția identității românești din 1989 încoace, ar fi implacabilă, inevitabilă, un adevărat blestem pe capul națiunii române.

Noi avem o moștenire națională extraordinară, un trecut cum puține popoare au, avem o limbă din familia limbilor popoarelor care au civilizat lumea încă din antichitate, avem o conștiință națională din timpul cronicarilor, avem ca orice popor care se respectă, cultură națională, spiritualitate creștină, specificul nostru național, avem eroi naționali față de care suntem pe veci datori, tot așa cum suntem deopotrivă datori și față de urmașii noștri.

Înainte de a fi europeni (*European citizens*) sau cetățeni ai lumii (*citizens of the world*) suntem români, dar adaptarea la schimbările dinamice ale societății umane contemporane trebuie făcută demn, calm și înțelept, cu sacrificii minime și cu folos maxim pentru națiune.

Ideea care stă la baza lucrării este dorința de a aduce în fața cititorilor faptele a **douăzeci și patru** dintre iluștrii membri ai familiei mele, care de-a lungul ultimilor 720 de ani ai existenței bimilenare a poporului român au contribuit la păstrarea conștiinței naționale, încununată cu Marea Unire de la 1 Decembrie 1918, de la Alba Iulia.

Aceste înfăptuiri au contribuit modest, alături de cele ale multor alți români cunoscuți și a multor alți români rămași necunoscuți, la cea mai mare realizare națională a poporului român de acum 100 de ani, ***ROMÂNIA MARE***.

În anul Centenarului Marii Uniri, când România și românii sunt din ce în ce mai încercați și contestați, când românismul este pus în pericol, iar antiromânismul ***înverzește primejdios***,

[1] Chitta, Julian, *Fenomenul globalizării*, http://www.ziare.com/cultura/documentar/de-la-cititori-fenomenul-globalizarii-1066279.

[2] Turlic, Cătălin, *Globalizarea-simbolul contemporaneității*, http://ziarullumina.ro/globalizarea-simbolul-contemporaneitatii-52953.html.

când eroii neamului sunt pe față contestați și demitizați, trebuie să arătam cu mândrie și demnitate că suntem români adevărați și să scoatem la iveală din adâncurile istoriei (*de profundis historiae*) frumoasele fapte ale strămoșilor.

Toți trebuie să știm (nu doar istoricii) și să spunem de câte ori avem ocazia, că cele mai vechi atestări documentare ale numelui „***ROMÂN***”, apar în povestirile de călătorie ale unor persoane importante din secolul al XVI-lea, trimiși ai Vaticanului în Țările Române,[3] iar cea mai veche atestare documentară cunoscută a numelui „***ROMÂNIA”***, este Scrisoarea lui Neacșu din 1521, care conține mențiunea, „***Cĕra Rumŭnĕskŭ* - Țeara Rumânească”**.[4]

Împlinirea a 100 de ani de la fondarea României Mari, este un prilej minunat de manifestare a solidarității tuturor românilor bazată pe convingerea fermă că:

EXISTENȚA UNUI POPOR NU SE DISCUTĂ, SE AFIRMĂ!!!

Așa a rostit solemn și demn **Dr. Ioan Rațiu** în cuvântarea sa istorică, scrisă cu litere de aur în istoria României, din 23 Mai 1894 în Procesul „Memorandului”, la Palatul Reduta din Cluj.[5] (Foto nr. 1, 2, arhiva personală)

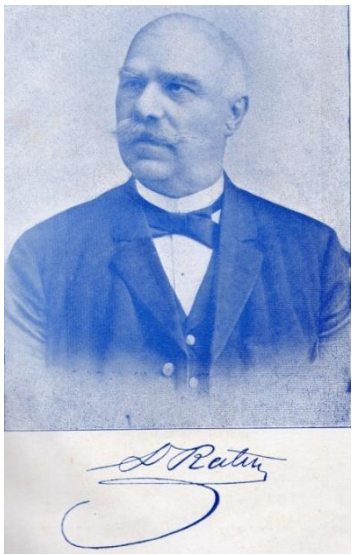

Foto nr. 1. Dr. Ioan Rațiu,

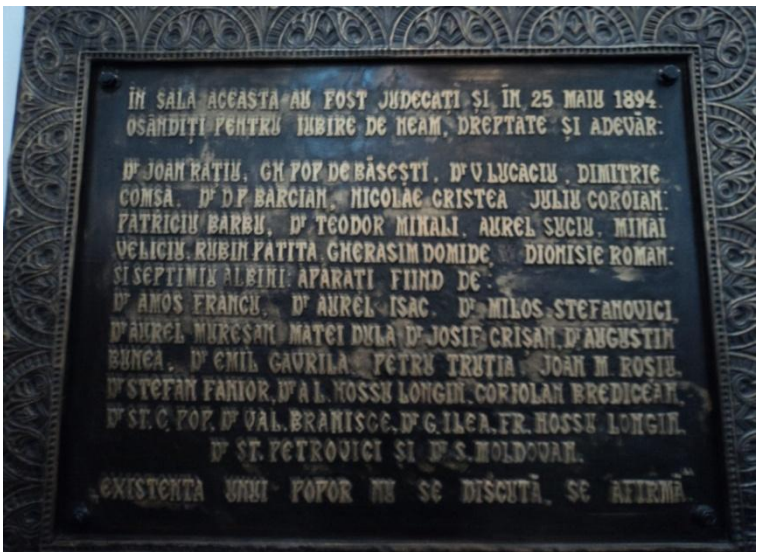

Foto nr. 2. Placa memorandiștilor, Palatul Reduta, Cluj-Napoca

Eu afirm cu toată convingerea că fără: ***Unirea lui Mihai Viteazul de la 1600; Biserica Ortodoxă Română; Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică; Martiriul lui Horia, Cloșca și Crișan din 1784; Școala Ardeleană cu memoriile „Supplex Libellus Valachorum Transsilvaniae” din 1791 și 1792; Revoluția pașoptistă; Unirea Principatelor Române de la 1859; Pronunciamentul de la Blaj din 1868; Proclamarea Independenței României la 9 Mai 1877; Memorandul din 1892 și Participarea României de partea Antantei la Primul Război Mondial, precum și alte multe acțiuni de afirmare națională a românilor, Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 n-ar fi existat niciodată și deci pe cale de consecință, nici România Mare!***

La toate aceste mari evenimente din istoria românilor, membrii familiei Rațiu, care și-au păstrat cu greu conștiința națională, și-au adus contribuția în funcție de locul și rolul lor în societate la vremea respectivă.

---

[3] Tranquillo Andronico notează în 1534, că românii („Valachi”) *„se numesc romani”* - *„nunc se Romanos vocant”*, în Endre Veress, *Fontes rerum transylvanicarum: Erdélyi történelmi források*, Történettudományi Intézet, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1914, S. 204,

[4] *Scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung (1521)*, Arhivele Naționale ale României-Brașov, Fond Primăria orașului Brașov, Colecția de documente Stenner, Seria 1-Slavo-română, Nr. 472-Arhiva Medievală a României

[5] Georgescu, Ioan, *Dr. Ioan Rațiu (1828-1902), 50 de ani din luptele naționale ale românilor ardeleni*, Sibiu, 1928, Tipografia “Foaia Poporului”, pp. 87-89.

În acest larg şi complex cadru istoric este foarte important să cunoaştem şi să afirmăm faptul că istoria consemnează ***Trei uniri ale românilor din cele trei Țări Române***.

PRIMA UNIRE a avut loc la 27 mai 1600 (după victoria de la Bacău asupra lui Ieremia Movilă), la Alba Iulia, unde Mihai Viteazul emite actul domnesc care atestă **UNIREA** şi se intitulează ***„voievod şi domn a toată Țara Românească şi al Ardealului şi al Țării Moldovei”***. Este corect să spunem, că este puțin probabil ca despre acea perioadă să vorbim de existența unei conştiințe naţionale, nu numai la români, dar nici la alte popoare europene.

Muntenii, moldovenii şi românii ardeleni erau conştienţi că au limbă, religie şi foarte multe obiceiuri comune, iar cei cu pregătire umanistă ştiau că au şi origini comune, dar nu exista încă o conştiinţă naţională care să-i unească într-o naţiune. Atunci erau doar transilvăneni, munteni şi moldoveni.

Fără conştiinţă naţională, naţiunea nu există!!!

Unirea de la 1600 a lui Mihai Viteazul, prima unire a ţărilor române, n-a apărut peste noapte cum afirmă denigratorii marelui voievod, a fost o idee mai veche, un plan de lucru cu scopuri precise, dinainte de urcarea pe tron a lui Mihai Viteazul.

Foto nr. 3. Biserica Sf. Mucenic Mina, Pitești, 1564, ctitoria Logofătului Ioan Norocea și a soției sale Stana

Principalul făuritor al acestui plan a fost logofătul **Ioan Norocea de Pitești şi Szászsebes**, foarte cunoscut în epocă, ocultat după dispariția marelui domn şi până în ziua de azi. El a slujit sub şapte domnitori ca logofăt[6], mare hatman[7] şi pârcălab[8] şi a participat efectiv la conducerea celor *trei țări românești*.

Ascensiunea sa începe în timpul domniei lui Mircea Ciobanu şi a lui Pătraşcu cel Bun. Omul de încredere a lui Mircea Ciobanu s-a căsătorit cu fiica acestuia, Stana. (Foto nr. 3, sursa: Internet)

Acesta a părăsit Țara Românească în timpul lui Alexandru al II-lea Mircea şi s-a stabilit în Transilvania, unde s-a impus la curtea princiară din Alba Iulia prin serviciile aduse principelui. Acolo şi-a făcut prieteni influenţi, pe românul ***Petru Rat*** şi pe italianul Fabio Genga.

Ambii i-au devenit gineri prin căsătoria cu cele două fiice ale sale: ***Zamfira*** (soția lui Petru Rat) şi ***Velica*** (la a doua căsătorie, soția lui Fabio Genga). A fost rudă prin alianță cu domnul Moldovei, Petru Şchiopul, prin prima căsătorie la 1587 a fiicei sale Velica cu Vlad nepotul domnitorului. Aceasta a fost considerată ***Căsătoria Cheie a Planului Unirii***.

---

[6] **LOGOFĂT,** *logofeți,* s. m. **1.** (În Evul Mediu, în Țara Românească şi în Moldova) Titlu de mare dregător în ierarhia boierilor români, membru al Sfatului domnesc; persoană care deținea acest titlu. Dexonline.ro

[7] **HATMÁN,** *hatmani,* s. m. (În Evul Mediu) **1.** Boier de divan în Moldova, care era însărcinat de domn cu comanda întregii oştiri, având în acelaşi timp şi funcția de pârcălab şi portar al Sucevei; mare spătar; titlu purtat de acest boier. Dexonline.ro

[8] **PÂRCĂLÁB,** *pârcălabi,* s. m. **1.** Titlu dat în Evul Mediu, în Țările Române, persoanelor însărcinate cu conducerea unui județ, a unui ținut, a unei cetăți, având atribuții militare, administrative şi judecătoreşti; persoană care purta acest titlu. Dexonline.ro

Ioan Norocea a trecut în Moldova și a devenit pârcălab de Neamț și Roman, vornic al Țării de Sus[9] și portar al Sucevei[10].

După fuga lui Petru Șchiopul se întoarce în Transilvania, apoi revine în Țara Românească, după 25 de ani. Când Mihai Viteazul ajunge voievod devine mâna sa dreaptă, un sfetnic foarte bine informat despre stările de lucruri din cele trei țări românești. A făcut parte din al doilea divan al lui Mihai Viteazul (după înlăturarea boierilor pro-otomani) și a participat la marile lupte antiotomane din anul 1595, în care își pierde unul din fii. A influențat timp de peste 40 de ani destinele celor trei Țări Românești, fiind artizanul din umbră al Primei Uniri a Țărilor Române. Soția sa, Doamna Stana, a fost fiica lui Mircea Ciobanul (al cincilea fiu al lui Radu cel Mare, Dracul), domn al Țării Românești, și al doamnei Chiajna (fiica lui Petru Rareș).

Al doilea personaj care a făcut parte din acest plan a fost Petru Șchiopul, din neamul Basarabilor, care a ajuns Domn al Moldovei și a domnit de patru ori pe Tronul Mușatinilor, fapt unic în istoria Principatelor Române.

Primul Plan al Unirii Principalelor Române s-a ridicat deasupra vremurilor și a avut ***trei obiective principale***:

1. ***Împăcarea istorică*** în Țara Românească între urmașii lui Vlad Călugărul, prin Ioan și Stana Norocea și cei ai lui Vlad Țepeș, prin Petru Șchiopul, domnul Moldovei.

2. Unirea Moldovei cu Țara Românească ***pe cale dinastică***, prin alegerea ca domn al Moldovei și al Țării Românești a unui descendent a celor două familii domnitoare.

3. Unirea Transilvaniei cu Moldova și Țara Românească, deja unite, ***prin alăturarea nobililor români transilvăneni*** la acest plan.

Obiectivul secundar al planului era ca un nobil român transilvănean să se căsătorească cu o urmașă a Mușatinilor și Basarabilor, iar urmașul acestora să devină Principe al Ardealului, sprijinit militar de Țara Românească și Moldova, deja unite, iar ulterior, urmașii lor să facă unirea celor Trei Țări Române sub sceptrul Basarabilor și Mușatinilor.

Mihai Viteazul nu a avut nici o legătură cu Primul Plan al Unirii, dar urcarea lui pe tron a făcut posibilă realizarea unui ***Plan Alternativ***, care va fi încununat de succes prin realizarea în două etape (1 noiembrie 1599 și 6 iulie 1600), prin alipire, a **Primei Uniri a celor trei Principate Române**. (Foto nr 4, 5, sursa: Internet).

Foto nr. 4. Mihai Viteazul (A. Sadeler)

Foto nr. 5. Sigiliul cu stema lui Mihai Viteazul, 1600.

[9] **VÓRNIC,** *vornici*, s. m. **1.** (În Evul Mediu, în Țările Române) Mare dregător din Sfatul domnesc, însărcinat cu supravegherea Curții, conducerea treburilor interne ale țării, având și atribuții judecătorești. *Vornic de Țara de Jos* (sau *de Sus)* = dregător cu rang de vornic (**1**) a cărui autoritate se exercita asupra unei jumătăți din țara Moldovei. Dexonline.ro

[10] **PORTÁR,** *portari*, s. m. **2.** (În Evul Mediu) Dregător însărcinat cu paza Curții domnești (și cu alte treburi administrative, de protocol etc.). ◊ *Portar de Suceava* (sau *al Sucevei)* = mare dregător însărcinat cu apărarea capitalei și a Curții domnești moldovene; comandant suprem al oștirii moldovene ca hatman. Dexonline.ro

În Țara Românească logofătul se baza pe sprijinul boierilor Craioveşti, în primul rând al fraților Buzești iar în Transilvania i-a avut ca aliați pe **Petru, Mihail și Gheorghe Rațț** din marea și vechea familie nobiliară românească **Rațiu** (Rácz, Ratz, Rațț).

Petru Rațț a fost un nobil respectat, tălmaci, diplomat, reprezentant al împăratului Rudolf II. în Rusia și la Sublima Poartă, reprezentant al principelui Transilvaniei Ștefan Báthory la curtea voievodului Alexandru Lăpușneanu.

A fost căsătorit cu Zamfira, fiica logofătului Norocea. Când Mihai Viteazul hotărăşte alipirea Ardealului, Petru i se alătură cu gradul de căpitan. Socrul său, Ioan Norocea era *vel spătar* (comandantul armatei în lipsa domnului) şi sfetnic al lui Mihai Viteazul.

Petru a murit eroic în bătălia de la Șelimbăr (18/28octombrie 1599) și a fost înmormântat în Biserica medievală românească din Teiuș, ctitorită de familia Rațț. [11] (Foto nr. 6, colecția personală)

Petru şi Zamfira sunt strămoşii de origine română, cu douăsprezece generații înainte ai reginei Elisabeta a II-a Marii Britanii.

Mihail Rațț a fost un comandant (sluger), în armata lui Mihai Viteazul, ctitor şi el al Bisericii medievale românești din Teiuș. (Foto nr. 7, colecția personală)

Gheorghe Rațț a fost și el om de încredere al Voievodului. A fost trimis de marele voievod împreună cu Stroe Buzescu la Curtea Regală a Poloniei pentru a negocia tratatul de pace după alipirea Moldovei la Transilvania şi la Țara Românească.

După uciderea lui Mihai Viteazul, devine comandant în armata domnului Țării Românești, Radu Şerban. El a condus avangarda în lupta biruitoare de lângă Brașov (1603) împotriva principelui Moise Secuiul.[12]

Aceasta a fost pe scurt contribuția modestă a membrilor Familiei Rațiu în evul mediu, la Prima Unire a Românilor sub Mihai Viteazul. (Foto nr. 8, sursa: Internet)

VEȘNICA LOR POMENIRE!!!

Foto nr. 6. Petru Racz și Zamfira, tablou votiv,
Biserica Greco-Catolică, sec. XVI, Teiuș, jud. Alba

[11] Rațiu, Ioan, Gheorghe, *Biserica Greco-Catolică din Teiuș Intrarea în Biserică a Maicii Domnului. Biserică medievală românească, Ctitorie a familiei nobiliare Rațiu (Rácz, Ratz), Eseu documentar.* Editura Universității Transilvania, Brașov, 2012. http://dspace.bcucluj.ro/handle/123456789/40614

[12] Xenopol, Alexandru, D., *Istoria românilor din Dacia Traiană*, Editura Cartea Românească, București, 1925, vol. VI, pp. 7-18.

Foto nr. 7. Pisania Bisericii din Teiuș
și blazonul familiei Racz

Foto nr. 8. Harta principatelor românești
sub Mihai Viteazul 1600

După mai bine de trei veacuri, personalitatea complexă a marelui voievod intrată în conștiința națională a românilor în sec. al XIX-lea, numit *secolul naționalităților,* a ajuns la culminație și s-a împlinit într-un mod fericit la 1 decembrie 1918.

A DOUA UNIRE a avut loc după 259 de ani, în 24 ianuarie 1859, când s-a realizat Unirea Principatelor Române sub domnitorul **Alexandru Ioan Cuza**. (Foto nr. 9, sursa: Internet) Unirea de la 1859 a fost primul pas foarte important pe calea înfăptuirii statului național unitar român, proces început în 1848, având la bază identitatea etnică și apropierea culturală și economică strânsă între cele două țări. În 1862 Alexandru Ioan Cuza unifică Parlamentul și Guvernul, realizând unirea politică. Prin reformele sale, domnia lui Alexandru Ioan Cuza a pus bazele dezvoltării României moderne.

Foto nr. 9, Alexandru Ioan Cuza

După înlăturarea sa de la putere în 1866, unirea a fost consolidată de domnitorul Carol de Hohenzollern-Sigmaringen. Prin Constituția adoptată la 1 iulie 1866, Principatele Unite se numesc oficial **România**.

Fruntașii pașoptiști ai românilor ardeleni, în rândurile cărora s-au aflat și membrii familiei Rațiu de Noșlac, reprezentați cu cinste de canonicul de pie memorie **Basiliu Rațiu** și de cei patru nepoți de frați ai săi, viitorul memorandist **Dr. Ioan Rațiu, Ioan Rațiu-Tribunul** (străbunicul meu), **Partenie Rațiu** și martirul **Nicolae Mureșan** (nepot de soră), au susținut ideea unirii românilor într-un singur stat la Adunarea Națională de la Blaj, unde erau prezenți și fruntașii revoluționarilor moldoveni și munteni. (Foto nr. 10, 11, sursa: Internet, 12, 13, arhiva personală)

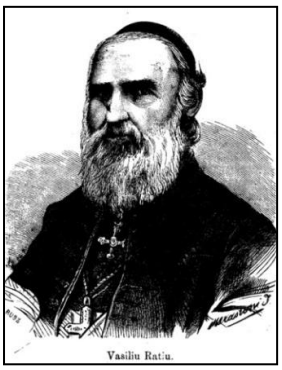

Foto nr. 10. Basiliu Rațiu

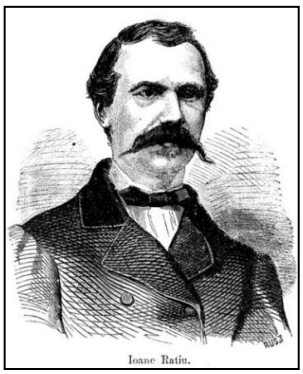

Foto nr. 11. Dr. Ioan Rațiu

Foto nr. 12. Placa de mormânt, Ioan Rațiu Tribunul, Cimitirul Bisericii Între Români, Turda Veche

Foto nr. 13. Placa memorială, Familia Rațiu de Noșlac, Cimitirul Bisericii Rățeștilor, Turda Veche

„Acolo s-au pus în cauză trebuințele națiunii întregi. În spiritul veacului naționalităților, de care erau animate toate forțele progresiste ale Europei, s-a căzut de acord că datorită împrejurărilor, într-o perspectivă apropiată ar fi posibilă doar Unirea Principatelor extracarpatine, Moldova și Țara Românească, urmând ca problema Transilvaniei să se pună ulterior, când se vor ivi condiții favorabile."[13](Ioan Aurel Pop)

Românii ardeleni, bănățeni, bucovineni și basarabeni au devenit tot mai conștienți după anul 1859 că România va sta la baza Marii Uniri și la emanciparea tuturor românilor. După proclamarea Independenței de Stat la 9 mai 1877, pentru românii dinafara României a devenit din ce în ce mai limpede că „*Soarele, pentru toți românii, la București răsare*", cum atât de frumos a spus Ioan Slavici.

Fără Unirea de la 1859 și marii ei făuritori moldoveni și munteni, fără România Regală, care a fost scutul sub care s-au plămădit pașii emancipării naționale, fără o puternică conștiință și voință națională, Marea Unire din 1918 nu s-ar fi putut înfăptui niciodată.

Sentimentul patriotic și național, ca însușiri sufletești, le-am moștenit din familie și într-o formă incipientă ne-au fost sădite de către părinți la mijlocul anilor '50, când împreună cu fratele meu mai mare Mihail-Nicolae, la grădiniță fiind, am participat la serbarea de sfârșit de an îmbrăcați în costume populare autentice, compuse din căciulă neagră de miel, cămașă și pantaloni din pânză albă de bumbac obținută „*pe puncte*"[14], croite și cusute de către mama și opincuțe din piele de vițel. (Foto nr. 14, sursa: Internet, 15, 16, arhiva proprie)

Foto nr. 14. Cartelă de Produse Industriale, Anul 1954 - 3 Metri Țesături Bumbac

Foto nr. 16. Frații Rațiu, de la stânga la dreapta, Ioan-Gheorghe și Mihail-Nicolae la grădiniță, 1957

[13] Pop, Ioan Aurel, Acad., *Unirea din 1859 și românii din Transilvania*, 28 ianuarie 2018, Ziarul Lumina, http://ziarullumina.ro/unirea-din-1859-si-romanii-din-transilvania-130162.html

[14] Dan Gheorghe, *Cartela de haine*, 12 septembrie 1997, http://povestidangheorghe.blogspot.ro/2017/06/cartela-de-haine_16.html

Foto nr. 15. Costumul național original purtat la grădiniță

Atunci a fost se pare prima oară când a tresărit în noi, copiii de atunci, un sentiment patriotic primar, care a reapărut apoi în anumite momente legate de sărbătorirea unor evenimente, dar mai probabil de ceea ce am auzit în casa noastră, de la tata, mama și de la bunici, în legătură cu tradiția familiei și cu frumoasele povești de viață ale bunicilor. Noi am crescut la Turda, o zonă foarte bogată în vestigii istorice. Casa noastră era la poalele dealului Castrului Potaissa al Legiunii a V-a Macedonica[15], în apropierea Salinei din Turda Nouă, a lacurilor sărate de la Durgău, în apropierea carierei de calcar, a Cheilor Turzii, a Izvorului Romanilor și a Cheilor Turenilor. Am vizitat des Muzeul de Istorie, bisericile orașului și Mormântul lui Mihai Viteazul[16]. (Foto nr. 17, arhiva personală, 18, sursa: Internet)

Foto nr. 17. Cărămidă cu sigla LMV, Castrul Potaissa

Foto nr. 18. Mormântul lui Mihai Viteazul

Toate acestea și-au pus amprenta pe educația noastră și ne-au sădit încet, dar sigur, sentimentul că noi, românii, suntem urmașii unui popor cu rădăcini antice, cu trăsături nobile și cu puterea nemaiîntâlnită de a trece prin toate încercările de-a lungul istoriei, dar și în viitor.

Copii fiind ni s-a spus că trebuie să fim demni purtători ai numelui familiei Rațiu și că avem obligația să ne comportăm ireproșabil în societate, la grădiniță, la școală, să ne respectăm neamurile și să ne onorăm înaintașii.

[15] *Castrul roman Potaissa*, https://www.wikiwand.com/ro/Castrul_roman_Potaissa
[16] *Salina Turda*, http://salinaturda.eu/

Uneori ne simțeam complexați și îngrădiți de aceste obligații și cred că eram „prea cuminți” în comparație cu alții, dar noi nu aveam voie să greșim. Acest aspect al educației noastre ne-a folosit mai târziu în viață.

Am fost educaţi într-un spirit de înţelegere democratică, pentru că nu aveam voie să-i insultăm pe alții de alt neam, religie, stare socială sau economică, chiar dacă ei ne insultau pe noi. Atunci nu se știa de „Școala neomarxistă de la Frankfurt” și cenzura ipocrită a acesteia sub denumirea de „corectitudine politică”. Turda era atunci un oraș multicultural așezat, diferit de cum este acum. Pe strada noastră, George Barițiu, erau peste 200 de case, ceva mai multe familii de români și unguri și câteva familii de evrei, sași și țigani. Fiecare își vedea de treaba lui, neînțelegerile erau rare și nu erau tolerate.

Pentru noi, foarte importanți erau *moșu* Traian, străbunicul Ioan *Tribunul* Rațiu (pașoptist), vărul său primar Dr. Ioan Rațiu (pașoptist, memorandist și președinte al P.N.R.)[17] și alte personalități ale familiei despre care tata ne-a povestit. Din partea mamei un simțământ identic l-am avut pentru *moșu* Petre și *buna* Măriuca, dar și pentru alți membri ai familiei.

Despre străbunicul meu ***Ioan Rațiu-Tribunul*** și ***Dr. Ioan Rațiu-Memorandistul*** am aflat prima dată de la tata, care ne-a povestit de unde vine porecla. A fost unul din cei ***patru*** feciori, toți veri primari, pe care familia Rațiu din Turda i-a dat lui Avram Iancu în revoluția din 1848-1849. Un viceprefect, **Nicolae Mureșan** (martir, a murit otrăvit de unguri), doi tribuni, străbunicul meu și memorandistul și un vicetribun **Partenie Rațiu**.[18] Toți au luptat în *Legiunea Auraria și Saline de Turda* (a.k.a. *Legiunea Salinelor* sau *Legiunea Arieșului*) condusă de prefectul Simion Balint.[19,20] Mai multe despre canonicul Basiliu Rațiu și cei patru nepoți tribuni am aflat mai târziu din literatura istorică. Datorită asemănării prenumelui dar și fizice între cei doi veri Ioan, (atletici, blonzi, cu mustață și fizionomie comună), *Tribunul* a fost de multe ori confundat în scrierile despre revoluție cu mult mai cunoscutul Dr. Ioan Rațiu, *Memorandistul*.

Foto nr. 19. Traian Rațiu de Nagylak (stg.), 1890

În familie se spunea că *moșu* Traian îi semăna leit tatălui său. (Foto nr. 19, arhiva personală)

Iată ce scrie prof. Ioan Georgescu despre Ioan Rațiu „Tribunul”: *„În Turda românii își țineau consfătuirile pe vremea aceasta în casa lui Ioan Rațiu a lui Andrei* (n.a. Indrei), *poreclit „Tribunu”, pentru rolul său militar și politic de mai târziu. În casa acestuia a fost găzduit și Avram Iancu, atunci când s-a dus din Tg. Mureș la Câmpeni. Tot aici, advocatul român din Cluj, Francisc Micaș sau Micheș a organizat tineretul și a plecat prin satele și orașele din Ardeal să le pregătească, până când la 9 Mai este prins și arestat de către Secui în Tg. Mureș.”*[21] *Ioan Rațiu Tribunul*, a fost un român adevărat, care a ținut la nația sa, iar când a fost nevoie a apărat-o cu arma în mână, menținând trează conștiința națională, care a dus la Pronunciamentul de la Blaj din 1868, la Memorandul din 1892 și apoi La Marea Unire.

[17] Dr. Ioan Rațiu, https://www.wikiwand.com/ro/Ioan_Ra%C8%9Biu

[18] Rațiu, Ioan Gheorghe, *Arborele genealogic al Familiei Rațiu de Noșlac*, actualizat.

[19] Moldovan, Silvestru, *IN PANTEON, Mormintele marilor noștri bărbați de la 1848-1849, Ediția “Cununii Surorilor de Cruce Albă” Amplificată cu trei adausuri: Negri, Dr. Rațiu și Măcellariu*, Cluj, 1929, Tip. ANCA-Antr. Mircea Jugănar, p. 9, 64-68, 86, 88.

[20] Georgescu, Ioan, op.cit., pp. 17-18.

[21] *Ibidem*, p. 16

Paşoptiştii familiei l-au avut ca model în viaţă pe unchiul lor, Prepozitul capitular, Canonicul de Pie Memorie, **Basiliu Raţiu de Noşlac** (n. 25 decembrie 1783, Turda - d. 12 decembrie 1870, Blaj), considerat de către contemporani *Nestorul bisericii greco-catolice române*. *Protopărintele* familiei Raţiu a fost ctitorul Bisericii Răţeştilor din Turda Veche (1839), paşoptist, semnatar al *Pronunciamentului de la Blaj* (1868), profesor şi rector al Seminarului Arhiediecesan din Blaj.[22,23] (Foto nr. 20, 21, arhiva proprie)

Foto nr. 20, Placa memorială, Basiliu Raţiu, Institutul Teologic Greco-Catolic „Bunavestire", Blaj

Foto nr. 21, Monumentul lui Basiliu Raţiu, Cimitirul Bisericuţei Grecilor, Blaj

Bunicul meu matern (*moşu*), Coţa Petre a lui Ilie a Petrii şi **Todorica Faur**, cum se identificau atunci cu trei generaţii înainte, (n. 14.06.1892, com. Micești (*Mnicuş*), Comitatul Turda-Arieş, Austro-Ungaria - d. 19.01.1983, sat Micești, com. Tureni, jud Cluj, România), a fost încorporat în anul 1912 în Armata Austro-Ungară (K.u.K)[24]), Regimentul 50 Linie, Alba Iulia, Corpul XII Armată, Sibiu. (Foto nr. 20, 21, sursa: Internet)

Foto nr. 20. Soldaţi din Rg. 50 Infanterie Alba Iulia

Foto nr. 21. Rg. 50 Infanterie, Alba Iulia

[22] Sabău, Mircea, *Prepozitul canonic Basiliu Ratiu - O viata dedicata bisericii si Neamului Romanesc*, http://www.observatorul.com/articles_main.asp?action=articleviewdetail&ID=482

[23] Raţiu, Mircea, Dimitrie; Raţiu, Ioan, Gheorghe, *In memóriam BASILIU RAŢIU de NOŞLAC (25 Dec. 1783-12. Dec. 1870)*, http://documente.bcucluj.ro/web/bibdigit/patrimoniu/Basiliu%20Ratiu/Articol%20omagial%20Canonicul%20Basiliu%20Ratiu%20de%20Noslac.pdf

[24] *K.u.K.*, https://www.wikiwand.com/ro/K.u.K.

În Primul Război Mondial a luptat pe frontul galițian până la intrarea României în război, după care regimentul său cu pondere românească de 71%,[25] pentru a evita intrarea în contact cu Trupele Române a fost transferat pe frontul italian în Tirolul de Sud, unde a căzut prizonier la italieni în anul 1917. Povestea cu compasiune despre *ficiorii* români care au pierit pe front, de mâncarea, portocalele și vinul italian consumat în loc de apă în Sicilia. Pomenea de Dossobuono (*Dosu' bun*, îi zicea moșu), lângă Verona, Roma, Palermo, Partinico (Sicilia), Constanța, Brașov, Sibiu, Alba Iulia, localitățile mari prin care l-a purtat viața. Când îl vizitam, îi duceam portocale și vin, după care își deschidea sufletul povestind despre război, Italia și întoarcerea ca voluntar în apărarea României Mari. *Moșu* a fost un țăran care știa să scrie și să citească, având două clase primare la Școala Poporală Primară Confesională Greco-Catolică din Micești. *Moșu* știa să horească foarte frumos.

La sfârșitul anului 1918 s-a înrolat voluntar în Legiunea Română din Italia, Regimentul 3 „Crișan", și a depus jurământul în Piața Sena din Roma pe data de 26 ianuarie 1919. În aprilie 1919 regimentul a părăsit Italia pe ruta maritimă Taranto, Constantinopol, Constanța și apoi cu trenul prin Brașov (*Brașeu*, îi spunea el) până la Sibiu, cu misiunea de luptă de a consolida Marea Unire de la l decembrie de la Alba Iulia şi a înfrânge Armata Roşie a lui Bela Kun. (Foto nr. 22, 23, 24, 25, sursa: Internet)

Foto nr. 22. Carte poștală emisă de Comitetul de acțiune al românilor din Transilvania, Banat și Bucovina, 1918

Foto nr. 24. Soldați români din Rg. 3 „Crișan", depun jurământul militar pe 26 ianuarie 1919 în Piața Sena din Roma

Foto nr. 23. Emblema voluntarilor din Legiunea Română din Italia

Foto nr. 25. Voluntari ai Legiunii Române din Italia, sosiți în țară la Sibiu în 1919

Foto nr. 26. Crucea Comemorativă a Războiului 1916-1919

În anul 1920 regimentul a fost demobilizat și ***moșu*** s-a întors acasă după 8 ani de „***cătănie"***. *Moșu* a plecat din Com. Micești (*Mnicuș*), Comitatul Turda-Arieș, Austro-Ungaria[26] și s-a întors în comuna și județul cu aceleași nume, dar în **ROMÂNIA MARE!!!**

[25] *Armata Austro-Ungară*, https://www.wikiwand.com/ro/Armata_Austro-Ungar%C4%83
[26] *Austro-Ungaria*, https://www.wikiwand.com/ro/Austro-Ungaria

Prin Înaltul Decret Regal din 9.031927, a fost decorat cu **Crucea Comemorativă a Războiului 1916-1919, cu Bareta „Italia”**, pentru participarea la luptele de eliberare completă a Transilvaniei și la cele din Războiul româno-ungar din 1919. (Foto nr. 26, sursa: Internet)

„Gazeta Voluntarilor” sublinia: ***“Legiunea Română din Italia a simbolizat continuitatea luptei pentru dezrobirea şi unitatea naţională a românilor. Aceasta a fost misiunea istorică a Legiunii“***.[27,28]

Moșu a avut un cult deosebit pentru colonelul Florescu (?) și pentru Dr. Vasile Lucaciu, care în demersul lor pentru urgentarea formării Legiunii, au ajuns și în lagărul lor, pentru a face propagandă în vederea înrolării românilor în viitoarea legiune. Iată cum consemnează acest lucru în cartea sa de memorii[29], fiul său, juristul Aurel Coța[30], fratele mamei mele: *„Tata și-a scos căciula de pe cap, atunci când a început să vorbească de colonelul Florescu și de popa Lucaci, care în Verona au ținut o mare adunare și le-au vorbit românilor care părăsiseră frontul austriac și se predaseră „Talienilor”, frați cu noi cum zicea tata. Întotdeauna când vorbea tata de colonelul Florescu și de popa Lucaci, de acea mare adunare, ochii i se umpleau de lacrimi. Mai spunea tata că după defilare au cântat cântecul de libertate al lui Lucaci* (n.a., *Doina lui Lucaciu*, scrisă de către George Bocu în 1895 după *Doina lui Roman (Alexandru)*, creată de către Iosif Vulcan în anul 1870)”:

„Cântă mierla prin păduri, of, of, of,
Robu-i Lucaciu la unguri
Pentru sfânta libertate
De care noi n-avem parte,
Pentru sfânta libertate
De care noi n-avem parte.
Nu fi mierlă supărată, of, of, of,
Inima mi se despică,
De durere și de chin
Că-i Lucaciu la Seghedin,
De durere și de chin
Că-i Lucaciu la Seghedin.
Seghedine, Seghedine, of, of, of,
Dumnezeu cum te mai ține?”

Moșu a trăit peste 91 de ani și a fost un om cu suflet tare bun. Își amintea cu mândrie și nostalgie de tinerețea sa, de „*aventura*” vieții lui. A avut o contribuție modestă, alături de mulți voluntari ardeleni știuți sau neștiuți de nimeni, la făurirea României Mari. Cu firea lui blândă de țăran ardelean, ne-a marcat copilăria și adolescența, l-am respectat mult și l-am iubit cu toții deopotrivă.

Bunica mea maternă, *buna* Măriuca a lui Ionaș Drăgan de la Moară (a lui Vasilie a Contrașului) și Ludovica Faur, (n. 18.10.1904, com. Micești, comitatul Turda - d. 10.06.1987, sat Micești (*Mnicuș*), com. Tureni, jud. Cluj), alături de *moșu Petre* ne-au influențat mult educația ca români, mândri de originea noastră.

A fost o femeie foarte inteligentă, puternică, harnică și energică c-un simțământ patriotic înnăscut. (Foto nr. 27, arhiva proprie)

Foto nr. 27. Cu *moșu* Petre, *buna* Măriuca, unchiul Aurel (fratele mamei), mătușa Zinica, unchiul Victor (vărul mamei) și verișoara Mărioara, Micești (*Mnicuș*), 1972

[27] Gomboș, Constantin C., *Voluntarii români din Italia și acțiunile lor în sprijinul Marii Unir*i; Dacoromania, nr. 39/2008.
[28] *Legiunea Voluntarilor Români din Italia*, https://www.wikiwand.com/ro/Legiunea_Voluntarilor_Rom%C3%A2ni_din_Italia
[29] Coța, Aurel, *Sub teroarea vremii, Jurnalul unei vieți*, pp. 65-66, 70, Editura Triade, Cluj-Napoca.
[30] Surd, Vasile, *Micești (Micuș), un sat transilvănean*, Presa Universitara Clujeană, Cluj-Napoca, 2013, p. 84-94.

Buna a participat la Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 la Alba Iulia însoțindu-l pe tatăl său, **Ionaș Drăgan** (n. cca. 1870 - d. 1936), respectabil *„econom-proprietar de moară de apă”*[31] în centrul satului, care alături de alți săteni a fost ales să participe la Marea Adunare Națională, în frunte cu primarul și preotul.

La 1 Decembrie 1918, *buna* avea 14 ani și absolvise cu un an înainte cinci clase la *Școala Poporală Primară Confesională Greco-Catolică* din Micești (*Mnicuș*) care avea *șase clase primare cotidiane*. Director era preotul Simion Crișan, iar învățător cantorul - docente (cântăreț - învățător) Dionisie Luca. Din anul 1917 școala a rămas fără învățător deoarece acesta a fost mobilizat și trimis pe front.[32,33]

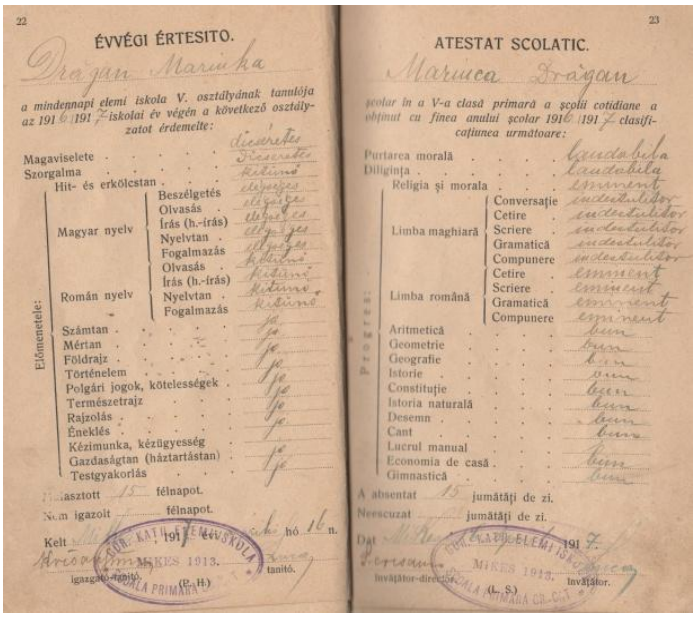

22

ÉVVÉGI ÉRTESITO.

Dragan Mariuka

a mindennapi elemi iskola V. osztályának tanulója az 191 6/191 7 iskolai év végén a következő osztályzatot érdemelte:

Magaviselete . . . . . Dicsérettel
Szorgalma . . . . . kitünő
Hit- és erkölcstan . . . . . kitünő

Előmenetele:

Magyar nyelv	Beszélgetés	kitünő
	Olvasás	kitünő
	Irás (h.-irás)	kitünő
	Nyelvtan	kitünő
	Fogalmazás	kitünő
Román nyelv	Olvasás	kitünő
	Irás (h.-irás)	kitünő
	Nyelvtan	kitünő
	Fogalmazás	kitünő

Számtan . . . . . jó
Mértan . . . . . jó
Földrajz . . . . . jó
Történelem . . . . . jó
Polgári jogok, kötelességek . . . jó
Természetrajz . . . . . jó
Rajzolás . . . . . jó
Éneklés . . . . . jó
Kézimunka, kézügyesség . . . jó
Gazdaságtan (háztartástan) . . . jó
Testgyakorlás . . . . . jó

Mulasztott 15 félnapot.
Nem igazolt félnapot.

Kelt 191 évi hó n.

igazgató-tanító. (P. H.) tanító.

23

ATESTAT SCOLATIC.

Mariuca Drăgan

școlar în a V-a clasă primară a școlii cotidiane a obținut cu finea anului școlar 1916/191 7 clasificațiunea următoare:

Purtarea morală . . . . . lăudabilă
Diligința . . . . . laudabilă
Religia și morala . . . . . eminent

Limba maghiară	Conversație	eminentului
	Cetire	eminentului
	Scriere	eminentului
	Gramatică	eminentului
	Compunere	eminentului
Limba română	Cetire	eminent
	Scriere	eminent
	Gramatică	eminent
	Compunere	eminent

Aritmetică . . . . . bun
Geometrie . . . . . bun
Geografie . . . . . bun
Istorie . . . . . bun
Constituție . . . . . bun
Istoria naturală . . . . . bun
Desemn . . . . . bun
Cant . . . . . bun
Lucrul manual . . . . . bun
Economia de casă . . . . . bun
Gimnastică . . . . . bun

A absentat 15 jumătăți de zi.
Neescuzat jumătăți de zi.

Dat 191 7.

învățător-director. (L. S.) învățător.

Așa cum reiese din *Indicele pentru Școlile Poporale Primare Greco-Catolice, pentru Măriuca Drăgan, școlăriță*, pagina 23, la finele anului școlar 1916-1917, clasa a V-a, a obținut la disciplinele predate în limba română calificativele *eminent* și *bun*, iar la disciplinele predate în limba maghiară calificativul *îndestulător*. (Foto nr. 28, arhiva proprie)

Cred că aceste rezultate de excepție la învățătură au contat atunci când a fost acceptată să însoțească delegația Comunei Micești la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia.

Foto nr. 28. Indicele școlăriței Măriuca Drăgan

Performanțele sale la învățătură nu au rămas fără urmări. Mult mai târziu, noi, nepoții ei, când eram în clasele primare, eram îndemnați de părinți să-i urmăm exemplul la învățătură și motivați și de acest imbold, toți am urmat cursurile unor instituții de învățământ superior. *Buna* era tare mândră de noi.

Toată viața a trăit cu regretul că în anul 1919, când în România Mare nevoia de învățători români era foarte mare, nu a fost lăsată de părinți să urmeze Școala Normală și să devină învățătoare, *doamnă*, cum spunea ea.

Redau în continuare, nu fără mari emoții, mărturia orală a bunicii mele despre participarea sa la Marea Adunare Națională de la 1 Decembrie 1918 de la Alba Iulia, auzită de multe ori, așa cum a rămas în memoria mea, o pagină autentică de istorie orală, dar fără a putea reproduce suficient de fidel graiul dulce popular din zonă.

„În anul 1918 aveam paișpe’ ani și ieram fata lui Iuănaș Drăgan și Lodovica (n. Faur), de la Moară, din Mnicuș (Micuș/Micești). *Părinții mnei aveau cinci coptii, io ieram ai mai mare, apoi Gligor* (?, decedat înainte de Primul Razboi Mondial), *Gheorghe* (n. 1909), *Alexa* (n. 1911)*, Ionaș* (?, decedat pe front în Basarabia) *și Magdalena* (n. 1918). *Io fiind ai mai mare, pă lângă școală și sarcinile gospodărești trebuia să am grije și de cei mai mnici.*

---

[31] *Indice pentru școlile poporale primare gr. cat. Pentru Mariuca Drăgan, scolăriță*, BALÁSZFALVA 1910. Tipografia și Librăria Sem. Teol. Gr. Cat. Balászfalva-Blaj. p. 1. Arhiva personală.

[32] *Școala de repetiție*, Biserica și Școala, Foaie bisericească scolastică, literară și economică. Anul XXVII, Arad, 10/23 August 1903, nr. 32, Tiparul și editura tipografiei diecesane din Arad.

[33] Giurgiu, Dorin, *Școala românească din Transilvania în anii 1917-1918. „Zona culturală”*, Anuarul Muzeului Civilizației Dacice și Romane, Sargetia II (XXXVIII), Serie nouă, Deva 2011, p. 453.

După război, în ’920 s-o născut și al șasălea coptil, Noia. Și de el o trăbuit să am grijă până când m-am măritat.

Ficiori nu mai ierau în sat, ierau toți pă front, morți în război ori prizonieri. Învățător nu mai iera în sat, l-o dus pe front, la război. Școală nu să mai făcea aproape deloc, popa Sâmnion Crișan o murit și el în același an, iar locul i l-o luat ficiorul lui, popa Eugen Crișan.

Casa noastră iera aproape de biserică, casa parohială, școală, bdirăie (primărie) *și de boldă* (magazin)*, iera chiar în mnijocul satului. Părinții mei, deși veștile circulau anevoie, ierau la curent cu mersul vremurilor. La noi la moară știrile vineau mai repede și mai multe, pântru că acolo vineau oameni și di pă alte sate.*

S-o auzât în sat că România o pornit din nou la război, că America o intrat în război, apoi că Rusia s-o retras din război și că Austro-Ungaria și Germania o ptierdut războiul.

Unele vești ierau bune, altele ba. S-o auzâtu că Ardealul și Banatul să vor uni cu România, dar că ungurii să opun.

Pân Noiembrie s-o vestit în sat că pă 1 Decembrie va fi o mare adunare a tuturor românilor la Alba Iulia, ca să hotărască unirea cu România. Basarabia și Bucovina s-o unit cu România, în primăvară. Lumea iera tare bucuroasă!

P-atunci în sat la noi aproape tăți ierau români, baronul ungur stăte în Cluj și vinea rar în sat, mai iera o familie de jidovi (evrei) *și două familii de țâgani.*

Io ieram pretină tare bună cu Berta, fata familiei de jidovi care după război or plecat în America. Berta mni-o scris de mai multe ori, m-o rugat să mă duc la ea, mi-o promis că îmi trimite bani de vapor și că mă așteaptă la New-York (Nevi-Iork, îi spunea buna)*. Părinții mnei nu m-o lăsat și-am rămas în sat.*

La noi la moară s-o întânit bărbații de frunte din sat să vorovească de faptul că de la noi din sat trebe aleși oameni care să participe la adunarea de la Alba Iulia, unde se va face unirea cu România.

Ierau tare mândri să poată mere și ei acolo. Io eram prezentă tot timpul, numa’ uăti (ochi) *și ureti* (urechi)*, numa’ după tata.*

După câteva zâle la adunarea de la bdirăie o fost aleși doișpe’ bărbați din sat în frunte cu bdirăul și popa și s-o făcut lista cu numele ălora care urmau să meargă din Comuna Mnicuș la Alba Iulia. Printre cei aleși iera și tata, ***Iuănaș Drăgan****. Io nu mai puteam de bucurie în nădejdea că tata m-o lua și pă mine la Alba Iulia.*

Or început pregătirile de plecare. Oamenii or pregătit cinci căruțe cu doi cai, i-or căuăcit (potcovit)*, or întărit hamurile, or pus cănaci* (canaf) *cu triculor la căpestre și scorbaciuri* (bice).

Femeilie or pregătit pentru bărbați haine groase de iarnă, haine de schimb pântru drum (la adunare or purtat haine naționale), desagii cu merinde (mâncare) *pântru drum: țâpăi* (pâine din făină albă de grâu și aluat dospit cu drojdie)*, carne de porc friptă în unsoare, slănină afumată, brânză de oaie, ouă jerte, ceapă, mărătoare* (saramură) *din izvorul satului, pancove* (gogoși)*, plăcinte cu sămătișe* (brânză de vacă)*, mălai dulce, o straiță de mere, fedeleșul* (butoiașul) *cu apă, canceul* (cana de apă) *și o uiagă* (sticlă) *cu jinars de prune* (țuică tare)*, învălite bine în merindări* (ștergar)*, așe cum îi stă bine omului când pleacă la drum lung.*

În sat s-o țăsut mai multe steaguri triculore. La noi la moară împreună cu mama am țăsut un steag triculor din lână feștită (vopsită)*, cu ciucuri și petea* (panglică) *din care am făcut cocarde și primă (panglica) pă care am împletit-o în cozile mele de fată. Steagul l-am legat de-o furcă de tors din lemn de tei, tare fain crestată.*

Până atunci noi n-oam avut triculor românesc în casă. Nu era voie, n-avem voie să purtăm triculor sub nicio formă, nici fetele în cozi, eram urmăriți, amenințați, ocărâți și pedepsiți.[34]

[34] N.a., Abia în 1914 li se recunoaște românilor dreptul de a face „*uz de acele culori care s-au format ca expresie a caracterului lor etnografic pe baza tradițiunilor și datinilor lor poporale*.” Deși acest drept a fost recunoscut,

Iera Postul Crăciunului, dar s-o dat dezlegare „de la post”.

Or pregătit fân, grăunțe și țoluri (n.a., pături) *pântru cai și-o umplut lompașele* (felinarele) *cu fotoghin* (petrol).

Alba Iulia iera la cale de două zâle de drum cu căruța.

Nu știie nime cât va țâne adunarea, o zî, două, tri? La ntoarcere încă două zâle. Era musai să fie pregătiți pântru o săptămână, așa o sămălit (socotit).

Atunci, am îndrăznit și i-am zâs tatii:

- *„Tată ia-mă și pă mine cu tine!”*

Tata n-o zâs nu, dar m-o întrebat:

- *„Ce să faci tu acolo, îi departe tare și-i deja iarnă?”.*

Atunci i-am zâs așe:

- *„Tată, ia-mă să am grijă de tine și să văd și eu cum se face România Mare.”*

Tata, cu vocea lui blândă s-o îndurat și-o zâs:

- *„Bine dragu’ tatii, gată-te!”*

Doamne, ce m-am bucurat! M-o apucat plânsul de bucurie! Tata țânea tare mult la mine, am fost prima din clasă la școală, ieram de mare ajutor în familie, ieram harnică și tare ascultătoare. Cu ochii sticlind de bucurie m-am pregătit cât am putut de repede.

1 Decembrie o fost într-o Duminică. Cu două zile mai înainte, Vineri, dimineața devreme, am pornit către Alba Iulia, iera frig și ninjea ușor, dar ieram bine îmbrăcați. Hainele de iarnă ierau din blană de oaie ori mniel, pănură (stofă de lână) *și pânză de cânepă cu in, țăsute în casă, iar cizmele ierau din piele groasă de porc ori de vită, cu ciorapi și obdiele de lână.*

La plecare om fost petrecuți (conduși) *cu ceterași* (muzicanți)*, de tăt satul. Lompașele ierau aprinse. Caii fornăiau și nechezau! Iera mare sărbătoare! După rugăciunea „Tatăl nostru”, grăită de tătă suflarea și alduirea* (binecuvântrea) *popii, bdirăul o zâs:*

- *„No amu* (acum) *hai ș-om mere la Alba și să facem Unirea!”*

Apăi mintenaș (imediat) *am și pornit. Tătă lumea cânta și juca!*

Oamenii cântau „Deșteaptă-te române”[35]*, „Tri culori cunosc pe lume” și strâgau „Trăiască România Mare!” Căruțele ierau împodobdite ca pântru uspăț* (nuntă)*, cu steag triculor și caii cu cingatee (*clopoței) *și cănaci* (ciucuri) *roșii la căpăstru.*

În frunte iera căruța cu bdirăul și popa, aveau un om care mâna caii, iar ei stăteau în spate pă iliș[36] *îmbrăcați în cojoace și acoperiți c-on țol* (pătură) *de lână. P-o bucată de pânză albă prinsă între loitrele dinapoi, era scris cu negru,* **COMUNA MICUȘ**. *Tricolurul iera prins de leoca din față, pă dreapta, pă stânga era lompașul.*

Apoi o urmat căruța cu tata ș-un văr a lui, de la Contrașu’.[37]

Io, mândră tare, eram așezată în dricul plin cu fân, învălită bine c-on țol de lână, cu desagii la pticioare, îmbrăcată de iarnă și cu năframa de lână bercă[38] *a mamii pă cap și pă după umeri. Apoi urmau elelalte căruțe, tăte cu ilișe.*

---

purtarea tricolorului devenind legală, ordonanța a fost mereu încălcată prin abuzurile autorităților ungurești. După începerea războiului, pentru a evita o reacție negativă din partea românilor, guvernul de la Budapesta a dus o politică mai flexibilă. Printr-un Înalt Decret Imperial în timpul mobilizării au fost permise purtarea cocardelor tricolore românești și chiar intonarea cântecului „Deșteaptă-te române”. Ordinele de chemare și decretele guvernamentale au fost publicate și în limba română, permițându-se inclusiv afișarea drapelului românesc. De asemenea, cei acuzați de delicte politice au fost iertați.

[35] N.a., „Petófi Sándor (Alexandru Petrovici) a scris imnul revoluționar unguresc: „Cântul Național”, un mesaj către revoluționarii europeni de ridicare la luptă. Este posibil ca sloganul imnului unguresc: „*Ridică-te, maghiare!*” să aibă legătură cu imnul *„Deșteaptă-te, române!”* scris de Andrei Mureșanu.

[36] n.a., iliș, *banchetă cu arcuri care se folosea doar în ocazii deosebite*

[37] Slujbaș al comunității, însărcinat cu paza fântânii de mărătoare (saramură) și perceperea taxei de folosință pentru străinii de sat.

[38] Dexonline, ***bércă*** *sf* **1** Oaie cu lână creață și mică. **2** Lâna bercă (**1**), de obicei vopsită.

Bărbații purtau bonde de oaie, căciuli negre de miel cu cocardă triculoră, mănuși îmblănite, cioareci, cizme, cheptare de miel și uioșe din pănură.

Cătră zuă am ajuns la Turda pă „drumul țării” (drumul romanilor), *ne-am oprit la mormântul lui Mihai Viteazul pântru rugăciune și apoi la un făgădău* (crâșmă). *Or hrănit ș-or adăpat caii, am mâncat și apăi ne-am continuat drumul.*

Pân satele pân care treceam ieram întâmpinați de români cu steaguri triculore. Ungurii nu s-o arătat de loc, iereau mânioși (supărați), *dar i-am văzut cum stăteau la pândă în dosul pălanturilor* (gardurilor). *Pă drum ne-am întâlnit cu alții din alte sate care mereau la Alba Iulia. Am adăstat* (poposit) *la făgădaiele din localitățile mai mari. Noi n-am avut năcazuri pă drum. Am auzât că alții or avut, la Turda, Aiud și la Teiuș. Pântru apărare ai noștri aveau bote, săcuri și coase, dosâte în căruțe.*

La Alba Iulia am ajuns sâmbătă, cătră sară. Am fost cartiruiți la familiile de români, la marginea uărașului, am mâncat, bărbații s-or ominit (cinstit) *cu jinars și ne-am hodinit până a doua zî. Caii și căruțele or rămas în curțile gazdelor noastre.*

Duminică la șepte dimineaţa or bătut clopotele de liturghie în toate besericile românești din oraș și din preajmă.

Noi, uaminii de rând, cu steaguri şi pânze cu numele comunei, câte patru pă rând, am intrat în cetate și ne-am așezat p-on platou mare.

Aici, p-o tribună l-am văzut și l-am auzât pă tânărul episcop Iuliu Hossu, cetind Actul Unirii. Oamenii aplaudau și strâgau cu putere „Trăiască România Mare!” Să îmbrățișau, cântau și jucau Hora Unirii. Iera sărbătoare mare, cum n-am mai văzut pân-atunci.

Rânduiala iera făcută de ficiorii din Garda Națională și de stegarii comunelor.

După terminarea adunării din cetate și împlinirea Unirii, oamenii voioși și fericiți cântând și strigând „Trăiască România Mare”, s-o retras în ordine cătră gară, cătră casele din oraș și din preajmă și cătră locurile de sălaș, de unde or plecat cătră casă.

Drumul la întors o fost parcă mai scurt decât la dus. O fost serbare zî și noapte. Unde locuieu românii, ierau steaguri triculore, iera voioșie, sărbătoare, să cânta și să juca Hora Unirii. Unde locuieu ungurii să cunoștee, stăteau în dosul pălanturilor mânioși, încruntați și răutăcioși, casele parcă le ierau în doliu, rar câte-o lumnină. Românii care să întorceau fericiți la casele lor ierau tare vigilenți, numai uăti și ureti atunci când treceau prin Teiuș, Aiud, Turda și prin satele din drum.

La Alba Iulia am auzât că ungurii l-o pușcat la Cristiș (Oprișani), *lângă Turda, pe părintele Opriș,*[39] *iar în gara din Teiuș l-o pușcat pe stegarul Arion din Agriș, comuna Iara.*[40] *Povesteau oamenii c-o fost multe răzbunări ale ungurilor.*

Ajunși la Mnicuș am fost primiți fain de tătului, tăt satul, cu mnic cu mare, cânta și juca Hora Unirii. Să cânta „Deșteaptă-te Române” (versuri Andrei Mureșanu, muzica Gheorghe Ucenescu, acum imnul României) *și „Pe-al nostru steag e scris Unire”* (versuri Andrei Bârseanu, muzica Ciprian Porumbescu, acum imnul Albaniei).

Tăte sărbătorile de iarnă ce-or urmat, Sf. Niculae, Crăciunu', Anu' Nou, Sf. Vasile, Boboteaza și Sf. Iuăn Botezătorul or fost tare faine atunci.

Oaminii care o fost la Alba Iulia le-o povestit la tăți cum s-o făcut unirea, cum o fost acolo. Tata și mai apoi și io am tăt povestit de Alba Iulia. N-am uitat șuhan (niciodata)*!”*

Aceasta a fost frumoasa poveste a copilei Măriuca Drăgan, bunica mea maternă, atât de veridică și emoționantă până la lacrimi, chiar și acum după 100 de ani.

[39] Bembea, Ioan, *Preotul Ioan Opriș. Martir al neamului*, Ed. Casa Cărții de Știință, 2009.
[40] *Stegarul Ioan Arion - martir al Marii Uniri*, http://www.dacoromania-alba.ro/nr01/stegarul.htm

Sunt mândru că străbunicul și bunica mea maternă s-au numărat printre cei peste 100000 de participanți la Marea Adunare Națională de la 1 Decembrie 1918 de la Alba Iulia, pe Câmpul lui Horea, care după adoptarea actului istoric al Unirii, au aprobat hotărârea de unire necondiționată și pentru totdeauna a românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească cu România.

Buna Măriucă a putut mărturisi cu mândrie toată viața:

Și io am fost la Alba Iulia!!!

Din partea familiei tatălui meu au rămas în istoria Marii Uniri mai multe nume de „piae memoriae".

Din partea bunicii mele Leontina (n. Vasinca) Rațiu (n. 1878, Silivaș - d. 1965, Turda), fratele său mai mic **Ioan Vasinca**, din satul Silivaș, com. Hopârta, jud. Alba, când Marea Unire era încă departe, în toamna anului 1916 la întoarcerea din permisie spre frontul italian, în gara Simeria, a deturnat un tren încărcat cu materiale de război pentru front, către România.

Acțiunea nu a reușit, iar „*teroristul*" a fost condamnat la moarte în contumacie de către Curtea Marțială Ungară din Cluj.

A stat ascuns la neamurile din Turda, apoi s-a refugiat în București. După război a fost grațiat, dar din precauție s-a întors acasă doar peste 10 ani.

Familia Rațiu a fost implicată total în lupta pentru emancipare națională a românilor ardeleni prin cel mai de seamă reprezentant al ei, **Dr. Ioan Rațiu**, președintele Partidului Național Român, conducătorul delegației care a solicitat audiență și a încercat fără succes depunerea Memorandului împăratului Francisc Iosif I., la Viena, în 29 mai 1892.

„A fost ultima tentativă românească de această natură, iar loialitatea dinastică, de atâtea ori invocată în paginile Memorandului, va cunoaște un recul foarte puternic.

Francisc Iosif a transmis prin gestul său un mesaj limpede și anume că titlul de rege al Ungariei era mai important pentru el decât soarta românilor din monarhie."[41] (Liviu Maior)

La întoarcerea acasă, pe 13 iunie, a avut loc *„Vandalismul de la Turda"*[42], casa i-a fost lapidată și pângărită de plebea bătăușilor șovini unguri protejați de către autoritățile maghiare.

În aceste condiții, fiind în pericol de moarte, Dr. Ioan Rațiu, împreună cu familia, a părăsit pentru totdeauna Turda natală și s-a stabilit la Sibiu unde a murit pe 4 decembrie 1902.

S-a întors pentru eternitate, *în bronz",*[43] pe 9 mai 1930, când la Turda a fost dezvelită statuia sculptată de Corneliu Medrea. (Foto nr. 29, 30, arhiva proprie)

După condamnarea memorandiștilor la 25 mai 1894, până la Marea Unire, membrii familiei noastre din Turda au fost permanent persecutați, au suferit diferite abuzuri, le-au fost înscenate procese (*moșu Traian, a fost victima unei asemenea înscenări*) și erau aspru pedepsiți chiar pentru delicte minore.

Erau mai puțin vizibili în plan politic, având îndeosebi preocupări profesionale, sociale și culturale, menținându-se cu greu în fruntea societății.

După moartea lui Dr. Ioan Rațiu, mulți membri ai familiei îi vor urma pilda și se vor angaja cu toată ființa lor, cu mult curaj, în lupta dură pentru înfăptuirea idealurilor de veacuri a românilor din Transilvania.

---

[41] Maior, Liviu, *Habsburgi și români: De la loialitatea dinastică la identitate națională*, București, 2006, p. 64.

[42] *Vandalismul dela Turda. Memoriile D-rei Felicia Rațiu*, Bucureşti, Tip. „Voința Națională", 1893. Cu o prefață de I. C. Drăgescu, Editata de Secția Olt a Ligii Culturale.

[43] Rațiu, Augustin, *O sută de ani de la Nașterea lui Dr. Ioan Rațiu*, Arieșul, Gazeta Săptămânală, Anul III, nr. 34, Turda, 19 august 1928.

Foto nr. 29, 30. Momumentul funerar al luimDr. Ioan Rațiu de la Sibiu și statuia de la Turda

Foto nr. 31, Protop. Nicolae Rațiu

În aceste condiții crâncene, în marea lucrare a națiunii române de la 1 Decembrie 1918 s-au remarcat mai mulți membri de excepție ai familiei Rațiu de Noșlac din Turda.

Printre aceștia au fost **Preot. Onorar Nicolae-Portos Rațiu** (strănepot de frate al Prepozitului Basiliu Rațiu, nepot de văr al Dr. Ioan Rațiu, văr al doilea cu *moșu* Traian) și fiul acestuia **Dr. Augustin Rațiu**, tatăl ilustrului om politic de mai târziu Ion Rațiu, membri de vază ai Partidului Național Român.

Nicolae P. Rațiu a fost fiul lui Ștefan și Susana Rațiu de Noșlac (n. 29 octombrie 1856, Turda, Comitatul Turda-Arieș - d. 1 octombrie 1932, Turda, jud. Turda). (Foto nr. 31, arhiva proprie). După obținerea *testimoniului* (certificatului) *de maturitate* (1878) la gimnaziul din Blaj, se înrolează ca voluntar în Regimentul 50 Linie, Alba Iulia[44].

Între 1879-1883 studiază teologia la Blaj. A fost hirotonit proet prin punerea mâinilor Mitropolitului Ioan Vancea și numit paroh în Petrești de Sus, Turda. În anul 1891 este numit capelan la Biserica Bob din Cluj, unde pe timpul procesului memorandiștilor a asigurat găzduirea multor susținători ai justițiabililor de la Palatul Reduta.

În anul 1897 a fost numit paroh la Tritenii de Sus, Turda, iar din anul 1903 devine paroh al bisericii familiale din Turda Veche, unde slujește până la moartea sa în anul 1932.[45]

În timpul Primului Război Mondial a organizat colecte pentru soldații români răniți internați în spitalul din Turda. În toamna anului 1918 se alătură intelectualilor români turdeni pentru înființarea Gărzilor Naționale, fiind implicat activ în pregătirea Marii Uniri.

[44] *Armata Austro-Ungară*, https://www.wikiwand.com/ro/Armata_Austro-Ungar%C4%83
[45] Gheorghiu, Florin, *Parohii Greco-Catolice Turdene. Istorie și actualitate (1700-2011)*, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2011, pp. 60-62.

A fost urmărit, arestat și închis de autoritățile maghiare care se opuneau unirii, în închisoarea *Cetățuia (Fellegvar)* din Cluj împreună cu alți membri ai elitei românești din Turda, inclusiv fiul său Augustin, sub acuzația de înaltă trădare.[46] Curtea Marțială Ungară din Cluj i-a condamnat pe toți la moarte. *„Toți și-au săpat groapa, iar după citirea sentinței, ofițerul le-a spus să sară gardul și să dispară.”*[47]

După eliberare, participă în calitate de viceprotopop greco-catolic de Turda, alături de ceilalți reprezentanți ai bisericilor românești, ca membru de drept, la Marea Adunare Națională din Alba Iulia.[48]

Până la încetarea sa din viață a avut o intensă activitate bisericească, culturală, socială, filantropică și politică, fiind implicat în organizarea județului Turda în noile granițe ale României Mari.

Pentru întreaga sa activitate dedicată cauzei românești i-au fost conferite înalte distincții: „Crucea de Merit”, „Răsplata muncii pentru biserică cls. I”, și ordinul „Steaua României în grad de ofițer”.[49]

Augustin Rațiu (n. 7 iulie 1884, Petreștii de Sus, Comitatul Turda - d. 2 decembrie 1970, Turda, jud. Cluj) a fost fiul lui Nicolae P. și Ludovica Rațiu și tatăl politicianului Ion Rațiu. A absolvit Gimnaziul Superior Funcțional din Năsăud (1902), a fost absolvent al Facultății de Drept a Universității din Cluj și doctor în Științe Juridice a aceleiași universități (1909). A avut birou de avocatură la Turda, fiind una din cele mai importante personalități ale orașului din perioada interbelică, având o susținută activitate profesională, socială, culturală și politică. [50] Educat în spiritul patriotic românesc autentic al familiei Rațiu, toată viața a fost un luptător și apărător tenace al românismului, fiind un patriot naționalist moderat. Din 1915 a participat la Primul Război Mondial pe frontul din Galiția, ca sergent T.R. în Regimentul de Telegrafie. În anul 1917 a fost demobilizat din motive medicale.[51]

Foto nr. 32, Augustin Rațiu

După terminarea războiului și prăbușirea Imperiului Austro-Ungar, a fost reluată cu mai mare vigoare lupta pentru împlinirea idealului național al românilor, unirea într-un singur stat.

În luna noiembrie 1918, Dr. Augustin Rațiu este numit, de către Senatul Național Român din Adreal cu sediul la Cluj[52], prefect al Turzii cu scopul de a prelua din mers administrația, asigurarea ordinii (trupele germane și austro-ungare în retragere, îndeosebi cele ungurești și secuiești s-au dedat la distrugeri, crime și răzbunări împotriva românilor la Cristiș, Surduc, Iara, Filea, Lupșa, Rimetea), organizarea gărzilor naționale și pregătirea alegerii delegaților pentru Adunarea Națională de la Alba Iulia în cercurile electorale din Turda, Agârbiciu (Viișoara) și Iara.

---

[46] Dr. Mihail Moldovan (Comandantul Gărzii Naționale din Turda), înv. Simion Porțiu, Dr. Valer Modovan, Dr. Gheorghe Popescu, înv. Teodor Trâmbițaș, Protop. Iovian Mureșan Protop.onor. Nicolae P. Rațiu și Dr. Augustin Rațiu.

[47] Comșa, Daniela; Jude, Magdalena, Maria, *Nicolae P. Rațiu și Augustin Rațiu promotori ai idealului național*, Acta MN, 34, II, 1997 – 1998, p. 327.

[48] http://centenarulromaniei.ro/delegatii-de-drept-ai-romanilor-din-transilvania-adunarea-nationala-1-decembrie-1918-alba-iulia/

[49] Vișinescu, Valentin; Groza, Horațiu, *120 de ani de la Procesul memorandului. Familia Rațiu înainte și după Memorand*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2014, p.63.

[50] Neagu, Răzvan, Mihai, *Momente din Istoria orașului Turda. Personalități, evenimente, instituții (Secolele XV-XX)*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2017, p. 145.

[51] Vișinescu, Valentin, *Pagini de istorie și cultură turdeană*, Editura Promedia Plus, Cluj-Napoca, p. 46.

[52] Foto nr. 38. Emilia Dr. Rațiu Foto nr. 40. Viorel

După eșecul tratativelor cu delegația maghiară condusă de Oszkar Jászi (ministrul naționalităților), între 12 - 14 noiembrie 1918, Consiliul Național Român Central ia hotărârea de a declara unirea românilor transilvăneni, crișeni, bănățeni și maramureșeni cu regatul României într-o Mare Adunare Națională.

Alegerea deputaților urma să se facă în 10 zile în conformitate cu *Legea electorală din 1910*, pe *cercuri*, în toate localitățile desemnate prin vot universal, câte cinci pe fiecare circumscripție electorală. La 20 noiembrie 1918 Consiliul Național Român Central anunță convocarea Marii Adunări Naționale la Alba Iulia. Imediat, autoritățile ungurești din Cluj și din alte localități, pentru a împiedeca organizarea românilor pentru Marea Adunare Națională au trecut la arestări și condamnări la moarte pentru înaltă trădare. La Turda au fost arestați opt intelectuali de frunte ai orașului și condamnați la moarte de către Curtea Marțială din Cluj.

Așa au procedat întotdeauna conducătorii unguri cu românii (1784, 1848, 1818 ,1940) și opozanții de alte etnii care li s-au opus, dar conducătorii români, NICIODATĂ!!!

EI, și nu NOI, au înființat pentru români „furcile”[53] și „tribunalele de sânge”[54]!

Grupul de turdeni a scăpat ca prin minune deoarece armata română era la porțile Clujului, iar cei responsabili cu execuția i-au făcut scăpați[55]. După eliberare au continuat cu și mai multă îndârjire organizarea alegerii delegaților și participanților pentru Alba Iulia. Printre cei aleși în Cercul Electoral Turda, din Comitatul Turda-Arieș, a fost și Dr. Augustin Rațiu.[56] (Foto nr. 33, arhiva proprie, 34, sursa: Internet)

Foto nr. 33. Placă memorială, Hotelul Elisabeta din Turda

Foto nr. 34. Delegații Comit. Turda-Arieș la Alba Iulia, în pelerinaj la mormântul lui Mihai Viteazul, 30 noiembrie 1918.

A fost un om politic activ, membru de seamă al P.N.R. (P.N.Ț.), prefect al Turzii (1932), prim-consult al Prefecturii Turda, președinte al Reuniunii Meseriașilor Turda (înființată în 1889 de către Dr. I. Rațiu), Decan al Baroului Avocaților din Turda, membru al Despărțământului Astra din Turda și fondator, alături de alți intelectuali turdeni al Muzeului de Istorie din Turda.[57]

După instaurarea regimului comunist, cvasitotalitatea personalităților marcante ale României care au realizat Marea Unire, printre care și Dr. Augustin Rațiu, au ajuns în temnițe. Augustin Rațiu fost marginalizat, arestat, bătut și chinuit în lagărul de triere din Ghencea (București), îndurând un adevărat martiraj, prin mari suferințe, persecuții și umilințe. Toate bunurile mobile și imobile ale familiei sale au fost confiscate prin abuzuri. Până în anul 1989 personalitatea sa a fost permanent ocultată.

---

[53] http://www.cunoastelumea.ro/citatul-zilei-istvan-szamoskozi-despre-romanii-din-transilvania-la-1600-in-ardeal-furcile-spanzuratorile-locurile-de-osanda-erau-pline-de-valahi/

[54] http://informatiahr.ro/exclusivismul-etnic-maghiar-si-rolul-lui-nefast-in-revolutia-de-la-1848-1849/

[55] Comșa, Daniela; Jude, Magdalena, Maria, *op.cit.*, p. 327.

[56] Străjan, Ioan, op.cit.

[57] Vișinescu, Valentin; Groza, Horațiu, *op.cit.* pp. 106-125.

La Marea Adunare Națională de la Alba Iulia au participat cu **credențional șapte membri ai familiei Rațiu**, care au semnat în Cartea de Aur a Marii Uniri.[58] Patru dintre ei sunt descendenți pe linie maternă ai familiei Rațiu de Noșlac din Turda, cu patronim diferit și unul rudă prin alianță. „*Sângele apă nu se face!*"

Dr. Av. Liviu Cigăreanu (1878 -1952), avocat, prefect, notar a fost ales în Cercul Electoral Oravița.[59,60] A fost nepot de soră al Protop. Nicolae Rațiu și văr primar cu Dr. Augustin Rațiu. **A murit ca martir în închisoarea Văcărești. (**Foto nr. 35. Liviu Cigăreanu, sursa: Internet)

Foto nr. 35. Liviu Cigăreanu

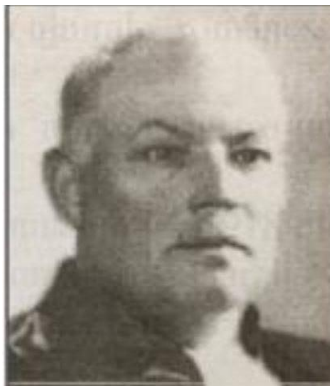

Dr. Av. Eugen Mezei, (1866 - 1972), scriitor, a fost ales în cercul Vințu de Sus (Unirea), Comitatul Turda-Arieș.

Dr. Av. Iuliu Mezei Câmpeanu (1881 - 1943), văr primar cu Eugen Mezei, a fost scriitor, director de fabrică.

Foto nr. 36. Iuliu Mezei Câmpeanu

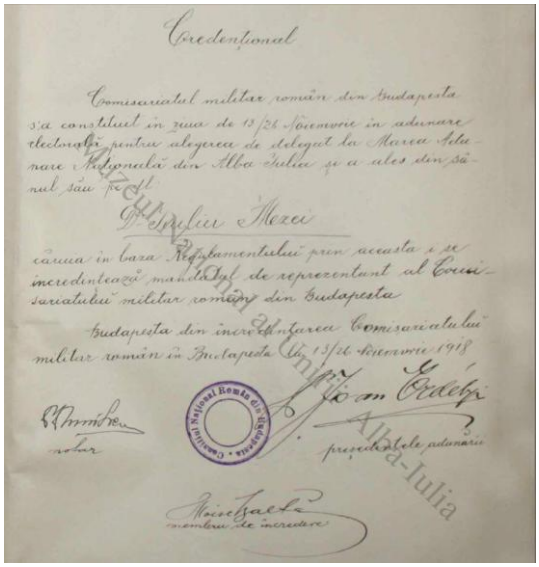

Foto nr. 37. Credențional, Iuliu Mezei Câmpeanu

A fost delegat de drept al Comisariatului militar român din Budapesta la Marea Adunare de la Alba Iulia și membru ales al Marelui Sfat Național Român.[61, 62] (Foto 36, 37, sursa: Internet)

Ecaterina Dr. Moldovan (1878 - 1964), (n. Mezei, I căsăt. Pătăceanu, II-a căsăt. Moldovan), sora lui Iuliu, a fost aleasă delegat din partea Societății de lectură a femeilor române din Turda. Soțul său **Dr. Mihail Moldovan**, a fost desemnat delegat de drept din partea Gărzii naționale române din comitatul Turda-Arieș.[63] Eugen, Iuliu și Ecaterina sunt urmașii pașoptistului Partenie Rațiu și nepoți de veri ai Protop. Nicolae Rațiu.

Urmașii Dr. Ioan Rațiu, soția **Emilia** (n. 1840, Brașov - d. 1929, Sibiu), alături de fiicele sale, **Emilia Dr. Russu** (mama lui V.V. Tilea) și **Felicia Rațiu** au semnat adeziunea „Comunei Sibiu" de unire cu Regatul României și au participat la Marea Adunare de la Alba Iulia.[64] (Foto nr. 38, 39, sursa: Internet)

---

[58] Străjan, Ioan, *Membrii de drept ai Marii Adunării Naționale de la Alba-Iulia din 1 Decembrie 1918*, Extrase din Gazeta Oficială, NR. 1-12 şi 14-15/1918/1918, fond Direcţia Judeţeană Alba a Arhivelor Naţionale.

[59] Munteanu, Ioan; Zaberca, M. Vasile; Sârbu, Mariana, *Participanți bănățeni la Marea Adunare de la Alba Iulia*, http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/

[60] *Liviu Cigăreanu*, https://www.wikiwand.com/ro/Liviu_Cig%C4%83reanu

[61] http://centenarulromaniei.ro/membrii-marelui-sfat-national-roman-alesi-in-1-decembrie-1918-la-alba-iulia/

[62] *Iuliu Mezei Câmpeanu*, https://www.wikiwand.com/ro/Iuliu_Mezei_C%C3%A2mpeanu

[63]http://centenarulromaniei.ro/delegatii-de-drept-ai-romanilor-din-transilvania-adunarea-nationala-1-decembrie-1918-alba-iulia/

[64] Borș, Silviu; Tat, Alexiu; Andriescu Bogdan, *Participanți din localități Sibiene la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918*, Sibiu: Armanis, Cluj Napoca: Mega, 2015, pp. 153-164.

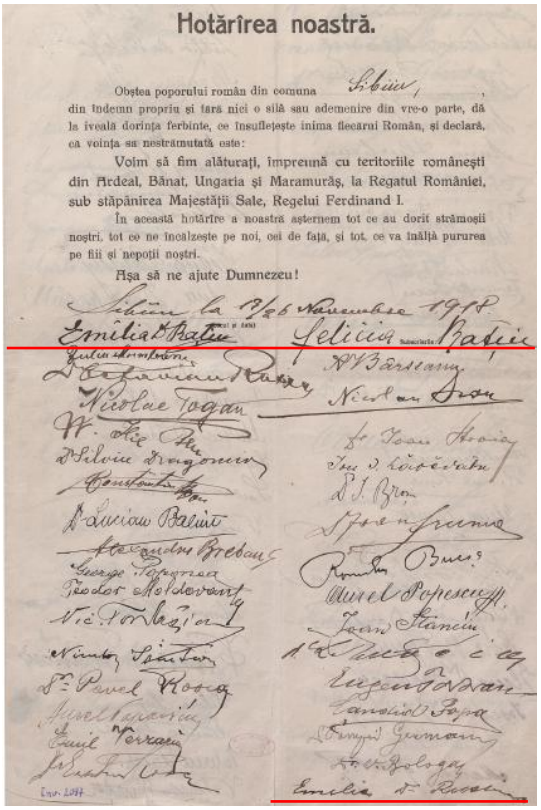

Hotărîrea noastră.

Obștea poporului român din comuna Sibiu,
din îndemn propriu și fără nici o silă sau ademenire din vre-o parte, dă
la iveală dorința ferbinte, ce însuflețește inima fiecărui Român, și declară,
ca voința sa nestrămutată este:

Voim să fim alăturați, împreună cu teritoriile românești
din Ardeal, Bănat, Ungaria și Maramureș, la Regatul României,
sub stăpânirea Majestății Sale, Regelui Ferdinand I.

În această hotărîre a noastră așternem tot ce au dorit strămoșii
noștri, tot ce ne încălzește pe noi, cei de față, și tot, ce va înălța pururea
pe fii și nepoții noștri.

Fișa să ne ajute Dumnezeu!

Sibiiu la 1/18 Noiembre 1918

Emilia Dr. Rațiu Felicia Rațiu

Foto nr. 39. Adeziunea de unire a Sibiului la România

Viorel Virgil Tilea (n. 6 aprilie 1896, Sibiu - d. 20 septembrie 1972, Londra) a fost nepotul de fiică al Dr. Ioan Rațiu, mare patriot, european prin vocație, politician, diplomat, jurnalist și scriitor român. (Foto nr. 40, sursa: Internet)

A studiat la Sibiu, Bratislava, Cluj, Londra și Viena, a fost doctor în drept al Universității din Viena. În timpul Primului Război Mondial a fost încorporat în Armata Austro-Ungară. În luna octombrie 1918 se alătură Consiliului Național Român.

Foto nr. 38. Emilia Dr. Rațiu

Foto nr. 40. Viorel V. Tilea

Este trimis la Geneva pentru a se întâlni cu reprezentantul președintelui SUA, T.W. Wilson. În perioada februarie-octombrie 1919 a fost secretarul particular al lui Iuliu Maniu, iar în perioada octombrie-decembrie 1919 al lui Alexandru Vaida-Voevod.

A participat la Conferința de Pace de la Paris, iar în perioada 1919-1920 a fost atașat diplomatic la Legația Română din Londra.[65]

A fost ambasadorul României la Londra în perioada 1938 - 1940. După instaurarea regimului antonescian a refuzat să se întoarcă în țară și a solicitat azil politic în Anglia.

A fost pe nedrept lipsit de două ori de cetățenia română (regimul antonescian și comunist) și de toate proprietățile din România, proprii sau moștenite de la Dr. Ioan Rațiu. După anul 1940 și până în ziua de azi, cu mici excepții, personalitatea sa a fost în permanență ocultată.

Precursorii familiei Rațiu se trag din Noșlac (jud. Alba), așezați acolo la sfârșitul sec. al XIII-lea și au fost români ortodocși, după cum am arătat la începutul eseului. Primul titlu nobiliar cu predicatul de Noșlac este menționat la începutul sec. al XIV-lea, iar numele Rațiu (Rácz) apare la sfârșitul sec. al XIV-lea.

De aici, neamul nostru, indiferent de patronimul purtat, s-a răspândit în arealul unor importante localități din Ardeal, Crișana și Banat: Teiuș, Turda, Alba Iulia, Hațeg, Orăștie, Deva, Sibiu, Arad, Lugoj și Timișoara. Apoi, prin descendenții direcți s-au afini,[66] a evoluat de-a lungul istoriei de peste 720 de ani ai familiei, până în ziua de azi.

Marea și vechea familie medievală **Rațiu (Rácz) de Noșlac**, originară, s-a despărțit în două ramuri principale, **ramura Rațiu de Noșlac**, preponderent greco-catolică și care a ajuns la Turda, din care mă trag și eu, și **ramura Rațiu de Teiuș** cu două subramuri.

Subramura preponderent catolică și reformată, prin maghiarizare, **familia Rațiu de Gâlgău (Rácz de Galgó)**, răspândită îndeosebi în jud. Sălaj, despre care am facut referire în

[65] Tilea, V., Viorel, Troiano, Ileana, *Envoy extraordinary: memoirs of a Romanian diplomat*, Publisher Haggerston, 1998.

[66] AFÍN, -Ă, *afini, -e,* s. m. și f. (Jur.) Rudă prin alianță. – Din lat. Affinis, sursa: DEX ,'98 (1998)

prima parte a eseului în legătură cu actuala Casă Regală Britanică și subramura preponderent ortodoxă, **familia Rațiu de Teiuș**, răspândită în Teiuș, Alba Iulia, Hațeg, Orăștie.

În urma studierii unor documente valoroase la care am avut acces recent, privitoare la ramura **Rațiu de Teiuș** a marii familii nobiliare **Rațiu de Noșlac**, am considerat necesar să elogiez contribuția extraordinară a unei pleiade de luptători pentru emanciparea națională a românilor de-a lungul veacurilor, care au aparținut familiei **Rațiu de Teiuș** și familiilor înrudite **Balaș de Lissa** din Hațeg, **Moga** din Sebeș și **Herlea** din Orăștie.

Din subramura familiei **Rațiu de Teiuș** descinde profesorul de drept civil, istoric al dreptului, **Alexandru Herlea** (1907 - 1979), condamnat la 25 de ani pușcărie de regimul comunist.[67]

Istoria ascendenților prof. **Herlea** este fabuloasă prin marii oameni de cultură, clerici, profesori, juriști, ingineri sau notabili, toți mari patrioți, participanți la luptele naționale ale românilor ardeleni.

Pot fi identificate două linii de ascendență. Pe linie maternă: familiile medievale **Rațiu de Teiuș** și **Balaș de Lissa,** menționate istoric încă din sec. XV-XVI. Pe line paternă: familiile **Herlea** și **Moga**, menționate istoric în a doua jumătate a sec. al XVII-lea.

Fiecare din familiile mai sus-pomenite a dat nației române mari luptători și chiar martiri care au contribuit la realizarea idealului național, emanciparea națională a românilor și Unirea într-un singur stat.

Astfel, din Familia Rațiu (Rácz) de Teiuș pot fi menționați nobilii **Petru, Mihail** și **Gheorghe Rácz** care au fost alături de domnitorul Mihai Viteazul la Prima Unire a celor trei Țări Române sub același sceptru. Este foarte probabil ca și membrii familiei **Balaș de Lissa**, cnezi români în Țara Hațegului, asemenea multor altor nobili transilvăneni de origine română să se fi alăturat bravului domnitor. Din familia Balaș de Lissa a făcut parte **Ioan Balaș** (1814-1910), pașoptist, vice-prefect al lui Avram Iancu care a condus cu succes apărarea Alba Iuliei împotriva ungurilor la 1848 și a fost membru în Dieta Transilvaniei de la 1863, prima Dietă majoritar românească.[68] Fratele său, **Gheorghe Balaș** (1821-1916), (străbunicul prof. A. Herlea), căpitan al Țării Hațegului, a fost căsătorit cu sora maiorului Stanislau de la Viena, executorul testamentar al mitropolitului Andrei Șaguna.

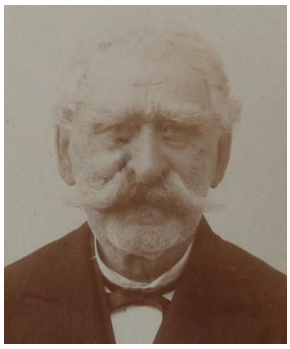

Foto. nr. 41. Gheorghe Balaș

La mijlocul sec. al XIX-lea, frații Ioan și Gheorghe Balaș au reușit să obțină ca limba română să fie recunoscută în Țara Hațegului ca limbă oficială. Era pentru prima dată când limba română devenea limbă oficială în Transilvania. (Foto. nr. 41. Gheorghe Balaș, sursa: arhiva fam. Herlea)

Din familia Rațiu de Teiuș face parte și **Protopopul Nicolae Rațiu** (1750 - 1805)[69], din Maierii Bălgradului (Albei Iulia), care a scris testamentul lui Horea și Cloșca, i-a împărtășit, i-a însoțit la locul supliciului, ținându-i de mână, și care a leșinat văzând în ce chinuri mor cei doi martiri. (Foto nr. 42, sursa: Internet) Bătut și agonizând, înainte de a fi tras pe roată, Horea a fost sărutat de părintele Nicolae Rațiu, care i-a spus: „*Prin mine te sărută un neam întreg*!”.

Iată ce consemnează istoricul Nicolae Densușianu în cartea sa „Răscoala lui Horia”: „*Când au dusu la morte pe Horia şi Cloşca, i-a însoţitu preotulu de atunci din Alba Iulia, Niculae Raţu. Densulu, până a frântu cu rota pe unulu, a ţinutu pe celu alaltu cu mâna pe după capu,*

[67] Ierunca, V., *Despre Alexandru Herlea, Memoria, revista gândirii arestate*, nr. 12, p.p. 37-46. Alexandru Herlea este tatăl prof. Alexandru Ioan Herlea, ministrul integrării europene în perioada 1996-1999.
[68] *Dieta de la Sibiu din 1863*, http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Dieta_de_la_Sibiu_din_1863
[69] *Protopopul Nicolae Rațiu al Bălgradului*, https://www.dacoromania-alba.ro/nr20/protopopul.htm

dar când au început să frângă cu rota şi pe celu de alu doilea, popa Niculae Raţu a cădzutu josu leşinatu, şi a trebuitu să-lu aducă cu carulu acasă."[70]

Fiul său **Protopopul Grigore Rațiu de Teiuș** din Alba Iulia, (1790 - 1866), a participat în calitate de deputat la congregația comitatensă de la Aiud din anul 1866, unde ungurii au optat pentru unirea Transilvaniei cu Ungaria, care a dus la „dualismul austro-ungar". Pentru că a votat împotriva acestei rezoluții, la iesirea din sală a fost arestat de unguri, legat cu funii de un cal și târât de la Aiud până în fața casei parohiale din Țelna (Alba Iulia). A murit ca **martir** pe altarul luptei naționale pentru drepturile românilor ardeleni. El a fost căsătorit cu Maria Pop de Bucerdea, sora lui Ioan Pop de Bucerdea, director financiar la Oradea, și a lui Iosif Pop de Bucerdea, judecător la Înalta Curte Regală de Casație și Justiție (Kúria) de la Budapesta. Din această familie face parte și avocatul Ioan Pop (1880 - 1953), membru al Marelui Sfat Național, delegat la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia. A fost ulterior primul Prefect român de Alba și ministru în guverne național-țărăniste. Închis de comuniști, a murit în închisoarea de la Sighet în anul 1953.

Foto nr. 42. Mormântul Protop. Nicolae Rațiu, Alba Iulia

„Ctitor al acestei biserici între anii 1783-1787
şi slujitor al ei până la sfârşitul vieţii - 11 apr. 1805.
Duhovnic al eroilor martiri pentru neam
şi credinţă HORIA, CLOŞCA şi CRIŞAN.
Asistent la tragerea lor pe roată
în 28 febr. 1785 pe Dealul Furcilor din Alba Iulia.
Am aşezat acestea pe mormântul lui
urmaşii de azi ca recunoştinţă
şi pomenire veşnică !
Alba Iulia 28 febr. 1968"

Protopopul martir Grigore Rațiu cu Maria Pop au avut 2 băieți și 4 fete.

Primul fecior a fost **Proptopopul Ioan Rațiu de Teiuș** (1820 - 1890) din Hațeg, profesor la Seminarul Teologic din Sibiu și redactor la cunoscuta publicație *Telegraful Român*. Acesta a fost membru al Dietei Transilvaniei și al Parlamentului din Budapesta, zis „al încoronării", care a votat unirea Transilvaniei cu Ungaria și la care el a refuzat să participe în semn de protest. (Foto nr. 43, sursa: arhiva familiei Herlea) Fiul său Dominic Rațiu (director la Banca Centrală Cluj și la Industria Sârmei) era gratulat de către Dr. Ioan Rațiu, liderul memorandist, cu apelativul „*nepoate*", iar fiul lui, tot Dominic, a fost secretar al delegațiilor la conferința de pace de la Saint-Germain.

Foto. Nr. 43. Protop. Ioan Rațiu

[70] Densușianu, Nicolae, *Revoluţiunea lui Horia în Transilvania şi Ungaria: 1784-1785: scrisă pe basa documenteloru oficiale,* Bucuresci: Tipografia „Romanulu", Carol Göbl, 1884, p .458, http://dspace.bcucluj.ro/handle/123456789/78929

Nepotul lui Dr. Rațiu, Viorel V. Tilea se adresa acestuia cu apelativul „*neamule*”, conștient de radăcinile lor comune.

Protopopul martir Grigore Rațiu a mai avut un alt fecior, juristul **Dominic Rațiu de Teiuș** (1846 - 1903), (bunicul prof. Alexandru Herlea). El a fost căsătorit cu Hermina fiica lui Gheorghe Balaș de Lissa, deja amintit. (Foto nr. 44, sursa: arhiva fam. Herlea)

Foto nr. 44. Dominic Rațiu

Una din fiicele protopopului Grigore Rațiu, Ana, a fost căsătorită cu memorandistul **Rubin Patiția** (1841-1918) condamnat în procesul Memorandului.

Foto nr. 45. Zaharia Muntean

Fiica acestora, Elena, a fost căsătorită cu avocatul **Zaharia Muntean** (1881-1972), condamnat la moarte în Primul Război Mondial pentru spionaj în favoarea României. (Foto nr. 45, sursa: Internet) El fost ales delegat la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, în cercul electoral Vințul de Jos și a făcut parte din Marele Sfat Național Român. A fost ales secretar general al Resortului Financiar al Consiliului Dirigent și apoi a fost desemnat consilier special al Transilvaniei pe lângă Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice din București.[71] (Foto nr. 45, sursa: Internet)

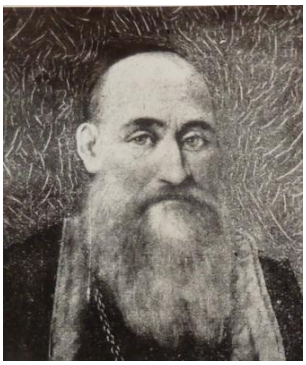

Foto nr. 46. Episc. Vasile Moga

Familia Moga din Sebeș s-a făcut remarcată în sec. al XIX-lea printr-o serie de protopopi și teologi, îndeosebi prin **Vasile Moga** (1774 - 1845), primul episcop ortodox român ales în anul 1810, în sinodul de la Turda, în Biserica Între Români, după Unirea cu Biserica Romei de la 1700. [72,73,74,75] (Foto nr. 46, sursa: Internet)

Descendent pe linie maternă din familia Moga au fost filozoful **Lucian Blaga** (1895-1961), nepotul său inginerul **Dorin Pavel** (1900 - 1979), întemeietorul hidraulicii românești și prof. A. Herlea al cărui tată a fost văr primar cu Lucian Blaga.

Familia Herlea din Vinerea-Orăștie se afirmă începând cu sec. al XVII-lea, când principele Mihai Apafi II., acordă în anul 1691 o diplomă de înnobilare lui **Isidor Herlea**. Urmează mai multe generații de preoți și notabili, cel mai cunoscut fiind strănepotul său, **Nicolae Herlea** (1819 - 1897), învățător,[76] frate cu preotul Ioan Herlea (stră-bunicul prof. Alexandru Herlea), pașoptist, apropiat al lui Nicolae Bălcescu și căpitan al lui Avram Iancu.

Condamnat la moarte de unguri, a fost adăpostit de familia Brătianu la moșia de la Florica. (Foto nr. 47, arhiva fam. Herlea) A făcut parte din delegația memorandiștilor din 1892 la Viena, apoi a condus delegația compusă din 3 români (Nicolae Herlea, Teodor

[71] Străjan, Ion, *Zaharia Muntean-un mare luptător alba iulian pentru unitatea neamului românesc*, https://www.dacoromania-alba.ro/nr58/comemorarea_omului_zaharia_muntean.htm
[72] Herlea, A, *Studii de istorie a dreptului-organizarea de stat*, Ed. Dacia, 1983.
[73] Stanca, Sebastian, *Viata si activitatea episcopului Vasile Moga 1774 – 1845*, Tipografia Eparhiei Ortodoxe Romane, Cluj, 1938.
[74] *Vasile Moga, primul episcop român la Sibiu*, http://ziarullumina.ro/vasile-moga-primul-episcop-roman-la-sibiu-17757.html
[75] *Vasile Moga*, https://ro.wikipedia.org/wiki/Vasile_Moga
[76] *Memorandistul Moş Nicolae Herlea*, Dacoromania, https://www.dacoromania-alba.ro/nr12/memorandistul.htm

Oprișor, Gavrilă Trifu), care a protestat tot la Viena în mai 1894, împotriva Procesului Memorandului. A fost o personalitate complexă, absolut legendară în tot Ardealul.

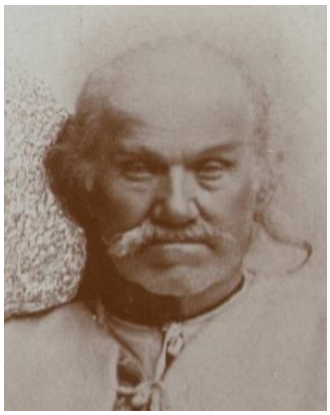

Foto nr. 47, Nicolae Herlea

În acea vreme, sub formă de respect și admirație, contemporanii îi spuneau „*Moș Herlea*".

Cumnatul său, **martir pașoptist**, „*Ilie Mihăilă din Vinerea, care a luptat cu ungurii, l-au prins ungurii după retragerea austriecilor şi l-au executat la Orăştie.*"[77] Ambii au participat la Marea Adunare Națională de la Blaj din mai 1848, unde s-a cerut răspicat unirea tuturor românilor.

Nepotul lui Nicolae Herlea, **Remus Herlea** (1895 - 1970), a fost ofițer în armata austro-ungară în Primul Război Mondial, a dezertat și a fost luat prizonier de ruși. A luat parte la formarea companiei a II-a de voluntari români care trebuia să treacă în Moldova în sprijinul armatei române.

În anul 1917 a fost delegat de către guvernul român de la Iași (împreună cu Voicu Nițescu și Ilie Bufnea) să plece prin Extremul Orient în Statele Unite, unde a pledat cauza Unirii, alături de alți români precum Vasile Stoica. A fost deținut politic sub comuniști.

Trebuie menționat și notarul **Alexandru Herlea** (1871 - 1955), cel mai longeviv primar român al Orăștiei după Marea Unire (1922 - 1936), căsătorit cu Minodora Rațiu, fiica juristului Dominic Rațiu din Hațeg. El este fiul notarului Teodor Herlea (1838 - 1917), căsătorit cu Maria Moga, sora mamei filozofului Lucian Blaga și tatăl **prof. Alexandru Herlea** (1907 - 1979). (Foto nr. 48, 49, sursa: arhiva fam. Herlea)

Foto nr. 48, Alexandru şi Minodora (Mina) Herlea (n. Rațiu)

Foto nr. 49, Prof. Alexandru Herlea

Mulți membri ai familiilor mai sus-amintite precum și al altor familii înrudite cu acestea au militat pentru unirea cu România și au participat la Marea Unire de la Alba Iulia. Pentru aceasta merită să-i pomenim cu mult respect!

Foto nr. 50. Acad. Ioan Lupaș

Acad. Prof. Dr. Ioan Lupaș (1880 - 1967), protopop de Sălișteț, istoric, rudă prin alianță cu familia Herlea (unchiul soției prof. Alexandru Herlea) a fost ales membru al Marelui Sfat Național Român de la Alba Iulia.[78, 79, 80] A fost arestat și condamnat, atât de imperiali, cât și de regimul comunist. A avut o viață de *mucenic*. (Foto nr. 50, 51, sursa: Internet)

[77] Suciu, D., (coordonator), Moraru A., Balog, M.I., Covaci, D.,Cosmuța, C., Madly, L., *Revoluția transilvană de la 1848-1849. Date, realități şi fapte reflectate în documente bisericeşti ortodoxe 1848-1850*, p. 20. http://www.history-cluj.ro/Istorie/cercet/Suciu/RevolutiaTransilvana1848-1849.DocumenteOrtodoxe.pdf

[78] http://centenarulromaniei.ro/membrii-marelui-sfat-national-roman-alesi-in-1-decembrie-1918-la-alba-iulia/

[79] Ioan Lupaș, https://ro.wikipedia.org/wiki/Ioan_Lupa%C8%99

[80] Academia Română, http://www.acad.ro/bdar/armembriLit.php?vidT=L

Alexandru Balaș de Lissa a fost desemnat delegat de drept din partea Comunității de avere a fostului regiment confiniar româno-bănățean No. 13 Caransebeș.[81]

Lionel Blaga (1885 - 1952), fratele lui Lucian Blaga și văr primar cu tatăl prof. A. Herlea a fost ales delegat în Cercul electoral Sebeș.[82]

Nepoții marelui patriot ardelean, *Moș* Nicolae Herlea, Ieronim Herlea și Liviu Herlea s-au implicat în organizarea și desfășurarea alegerii deputaților la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie, au la Marea Unire.

Ieronim Herlea (1892-1941), a fost ofițer în Primul Război Mondial și a participat cu gradul de Locotenent-colonel al Armatei Române la dezrobirea Basarabiei, fiind printre primii ofițeri martiri căzuți pe frontul de luptă după trecerea Prutului, pe 22 iunie 1941.

Liviu Herlea (? 1901 - 1952) a fost doctor în drept, avocat și chestor de poliție la Orăștie și la Oradea. A murit ca martir anticomunist, exterminat în Închisoarea din Fagăraș, „*închisoarea polițiștilor*", în anul 1952.

Este o mândrie demnă, dar lucidă, pentru că la toate unirile românilor, culminând cu Marea Unire din 1 Decembrie 1918 de la Alba Iulia, au contribuit **24 de patrioți din familia Rațiu de Noșlac și 17 patrioți din familiile Rațiu de Teiuș, Pop de Bucerdea, Moga din Sebeș, Balaș de Lissa, din Hațeg, Herlea din Orăștie și Lupaș din Sălișteа - Sibiu**, înrudite cu familia Rațiu.

Martirii luptelor pentru emanciparea românilor și realizarea unității naționale trebuie așezați la loc de cinste în istoria poporului român. Se cuvine să ne venerăm eroii pentru sacrificiul lor în războaie, în luptele naționale grele, în temnițele imperiilor trecătoare și în gulagul comunist, care au produs pierderi ireparabile și răni adânci greu încercatului popor român. Prin aportul și sacrificiul lor, *grație suferințelor milenare, grație marilor noștri mucenici, ei ne-au făcut să vedem visul cu ochii.*[83]

Familiile Rațiu și Herlea se prezintă la judecata istoriei cu un mănunchi de **18 martiri eroi**, care și-au sacrificat tinerețea, sănătatea, averea, chiar viața și au suferit sau au primit moarte martirică, pentru ca noi să putem sărbători Centenarul Marii Uniri din 1 Decembrie 1918 de la Alba Iulia.

Petru Rațiu de Noșlac (Teiuș și Gâlgău), † 1599, Șelimbăr, Sibiu;
Nicolae Mureșan, † 1849, cancelist, Turda, omorât otrăvit de unguri;
Nicolae Herlea, 1848, Alba Iulia, condamnat la moarte de unguri;
Ilie Mihăilă, 1849, condamnat la moarte și executat de unguri;
Grigore Rațiu, † 1866, Aiud, schingiuit și omorât de unguri;
Dr. Ioan Rațiu, 1894, Cluj, condamnat la 2 ani închisoare în Procesul Memorandului;
Rubin Patiția, 1894, Cluj, condamnat în Procesul Memorandului;
Zaharie Muntean, 1917, condamnat la moarte pentru spionaj în favoarea României;
Ioan Vasinca, 1917, Cluj, condamnat la moarte în contumacie pentru înaltă trădare;
Remus Herlea, 1917, condamnat la moarte în contumacie pentru dezertare din armata Austro-Ungară, deținut politic;
Nicolae P. Rațiu, 1918, Cluj, condamnat la moarte pentru înaltă trădare;
Augustin Rațiu, 1918, Cluj, condamnat la moarte pentru înaltă trădare, deținut politic, a îndurat suferințe de martir în timpul regimului comunist;
Ieronim Herlea, † 1941, Locotenent colonel, mort la trecerea Prutului;
Liviu Cigăreanu, † 1952, deținut politic, exterminat în închisoarea Văcărești;
Ioan Pop, † 1953, deținut politic, exterminat în închisoarea Sighet;

[81]http://centenarulromaniei.ro/delegatii-de-drept-ai-romanilor-din-transilvania-adunarea-nationala-1-decembrie-1918-alba-iulia/
[82]http://centenarulromaniei.ro/delegatii-alesi-ai-romanilor-din-transilvania-adunarea-nationala-1-decembrie-1918-alba-iulia/
[83] Vișinescu, Valentin, *op. cit.*, p. 49.

Liviu Herlea,† 1952 deținut politic, exterminat în închisoarea Făgăraș;
Alexandru Herlea, 1949 & 1959, deținut politic, condamnat în 2 procese la 25 de ani de temniță;
Ioan Lupaș, 1950-1955, deținut politic, a îndurat suferințe de martir în timpul regimului comunist.

Veșnica lor Amintire!!!

MAREA UNIRE a avut loc la 318 ani de la Prima Unire și la 59 de ani de la a Doua Unire, la 1 Decembrie 1918, la Alba Iulia și reprezintă cel mai înălțător moment din Istoria României. Unirea Transilvaniei, Banatului, Crișanei, Maramureșului, Bucovinei și Basarabiei cu Regatul României a fost un act politic major, o consecință firească a luptei românilor pentru unitatea națională.

Unirea celor trei țări române în anul 1600 sub sceptrul Voievodului Mihai Viteazul, unirea Țării Românești cu Moldova în anul 1859 sub sceptrul Domnitorului Alexandru Ioan Cuza, s-au încheiat într-un mod apoteotic cu Marea Unire de la 1 Decembrie 1918.

Cele trei uniri, sunt cele mai binemeritate momente ale istoriei nobilului popor român.

Cei 1228 de delegați, care reprezentau în mod plebiscitar întreaga populație românească din Transilvania, cărora li s-au alăturat la Alba Iulia peste 100.000 de participanți din toate păturile sociale, prezenți la areopagul poporului român din anticul Apulum, cetatea istorică a românilor, au luat cea mai importantă hotărâre din întreaga istorie a poporului român, Unirea Transilvaniei cu Regatul României și Nașterea României Mari.

România s-a întregit după secole de luptă și asuprire națională. Timp de aproape o mie de ani, românii au îndurat mari suferințe și pierderi naționale, pricinuite de jugul unor stăpâniri străine, patologic și cronic dușmănoase până în ziua de azi .

Celebrarea Centenarului României Mari la 1 Decembrie 2018 constituie un prilej pentru toți românii, dar și pentru reprezentanții altor nații care ne respectă și cărora le-am făcut mult bine de-a lungul istoriei, să recunoască acest fapt și să recurgă fără ezitare la gesturi binemeritate de onorare a faptelor predecesorilor.

Acum se cuvine să ne venerăm eroii pentru sacrificiul lor în războaie, în luptele naționale grele, în temnițele imperiilor trecătoare și în gulagul comunist, care au produs pierderi ireparabile și răni adânci greu încercatului popor român. Centenarul României Mari constituie un moment de mare mândrie patriotică, un prilej unic de reflexie asupra realizărilor și nerealizărilor României în toți acești ani, dar și un moment de proiecție pentru următorul secol. Acum 100 de ani, românii au avut un ideal național clar, pe care l-au împlinit cu mult curaj, inclusiv prin jertfa supremă pe câmpurile de luptă.

„Însă fără voință națională nu se putea înfăptui statul național, care ne este și astăzi pavăză și adăpost, temelie pentru prezentul și viitorul poporului român. De aceea, avem nevoie acum, la un secol de la Marea Unire, de o stare de veghe, îndreptată spre apărarea și refacerea a ceea ce ne-au lăsat marii bărbați de stat, de la 1859 până la 1918. Numai așa ne vom putea privi drept în ochi unii pe alții și ne vom putea manifesta cu demnitate în Europa.”[84]

Noua generație trebuie să ducă mai departe spiritul Marii Uniri, având nobila misiune istorică de a împlini lăsământul predecesorilor:

„Să refacă și să păstreze România Mare!!!”

Trăiască România Mare!!!

Ioan Gheorghe Rațiu, Brașov
La Ziua Sf. Ap. Andrei, cel întâi chemat, Ocrotitorul României
În Anul Domnului 2018

[84] Pop, Ioan Aurel, *Unirea din 1859 și românii din Transilvania*, Ziarul Lumina, 28 ianuarie 2018, http://ziarullumina.ro/unirea-din-1859-si-romanii-din-transilvania-130162.html